

สถาบันพระปกเกล้า

หลักสูตร
ค่านิยมพื้นฐาน
ความเป็นพลเมือง
ในระบอบประชาธิปไตย

หลักสูตรค่านิยมพื้นฐานความเป็นพลเมือง ในระบบอบประชาธิปไตย

ข้อมูลทางบรรณานุกรมของสำนักหอสมุดแห่งชาติ
National Library of Thailand Cataloging in Publication Data

สถาบันพระปกเกล้า.

หลักสูตรค่านิยมพื้นฐานความเป็นพลเมืองในระบบอบประชาธิปไตย.

-- กรุงเทพฯ : สถาบัน, 2565.

106 หน้า.

1. พลเมือง. 2. พลเมืองไทย. I. ชื่อเรื่อง.

323.6

ISBN 978-616-476-244-2

บรรณาธิการ	รศ.ดร.อรทัย ก๊กผล นายศุภณัฐ เพิ่มพูนวิวัฒน์ นางสาวธีรพรรณ ใจมั่น นางสาวณัฐปภัทร์ รัตน์พรบุญ	ดร.สตีธร ธนานิธิโชติ นายภควัต อัจฉริยปัญญา นายธราดล พันธุ์พีช นางสาวสุนิสา แก้วทอง
------------	--	---

ประสานงาน นางสาวณัฐปภัทร์ รัตน์พรบุญ

รหัสสิ่งพิมพ์สถาบัน สนป.65-13-00.0 (ebook)

สงวนลิขสิทธิ์ © 2565

ลิขสิทธิ์ของสถาบันพระปกเกล้า

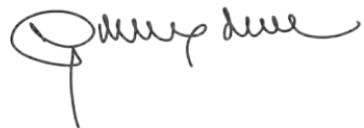
จัดพิมพ์โดย สำนักนวัตกรรมการเพื่อประชาธิปไตย สถาบันพระปกเกล้า
ศูนย์ราชการเฉลิมพระเกียรติ 80 พรรษา
อาคารรัฐประศาสนภักดี ชั้น 5 (โซนทิศใต้)
เลขที่ 120 หมู่ 3 ถนนแจ้งวัฒนะ แขวงทุ่งสองห้อง
เขตหลักสี่ กรุงเทพฯ 10210 <http://www.kpi.ac.th>
โทรศัพท์ 0-2141-9706 โทรสาร 0-2143-8202

คำนำสถาบันพระปกเกล้า

แนวคิดในการสร้างความเป็นพลเมืองให้เกิดขึ้นกับประชาชน เป็นเรื่องที่แทบทุกประเทศในโลกพยายามผลักดันให้เกิดขึ้นและให้ความสำคัญมาโดยตลอด เพราะต่างตระหนักถึงความจำเป็นและคุณค่าของความเป็นพลเมืองที่จะเป็นเครื่องมือนำพาประเทศให้อยู่รอดและก้าวพ้นวิกฤตการณ์ต่างๆ ได้เป็นอย่างดี ซึ่งความแตกต่างระหว่างประชาชนและความเป็นพลเมือง คือความเป็นพลเมืองสะท้อนให้เห็นถึงบทบาทหน้าที่ และความรับผิดชอบของสมาชิกทางสังคมที่มีต่อรัฐ และมีความสำคัญต่อการพัฒนาประชาธิปไตย ประชาธิปไตยจะประสบความสำเร็จได้ไม่ใช่เพียงแต่มีรัฐธรรมนูญที่ดีเท่านั้น แต่ประชาชนจะต้องเป็นพลเมืองตามระบอบประชาธิปไตยด้วย กล่าวคือ สมาชิกของสังคมที่ใช้สิทธิเสรีภาพโดยมีความรับผิดชอบ เคารพสิทธิผู้อื่น เคารพความแตกต่าง เคารพกติกา การเปลี่ยนแปลงที่สำคัญจึงอยู่ที่การเปลี่ยนให้ประชาชนคนธรรมดาได้กลายเป็นพลเมืองที่มีสิทธิกำหนดทิศทางของประเทศได้

สถาบันพระปกเกล้า เป็นหน่วยงานที่มีพันธกิจสำคัญในการส่งเสริมและพัฒนาประชาธิปไตย และมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาความเป็นพลเมือง สนับสนุนการมีส่วนร่วมทางการเมืองร่วมกัน จึงได้พัฒนาหลักสูตรค่านิยมพื้นฐานของความเป็นพลเมืองขึ้น เพื่อเผยแพร่ความรู้ให้แก่เยาวชน นักเรียน นักศึกษา และประชาชนทั่วไป โดยนำมาจัดทำในรูปแบบหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ (e-Book) ประกอบด้วย 5 ชุดวิชา หลักสูตรค่านิยมพื้นฐานของความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยแบ่งเนื้อหาการเรียนออกเป็น 6 รายวิชา ได้แก่ ชุดวิชาพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย ชุดวิชาความรับผิดชอบ ชุดวิชาความมีวินัย ชุดวิชาความซื่อสัตย์ ชุดวิชาความมีเหตุผล และชุดวิชาจิตสาธารณะ หากสังคมไทยมีประชาชนที่เข้าใจความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยอย่างแท้จริงก็จะทำให้ประเทศพัฒนาก้าวหน้า และมีความมั่นคงอย่างยั่งยืน

หวังเป็นอย่างยิ่งว่าหนังสือเล่มนี้จะเป็นประโยชน์ต่อการนำไปใช้ประกอบการเรียนในหลักสูตร รวมถึงผู้เรียนได้ตระหนักถึงบทบาทหน้าที่และความสำคัญของการเป็นพลเมืองภายใต้ระบอบประชาธิปไตยอย่างแท้จริง สามารถนำความรู้ที่ได้มาพัฒนาตนเอง สังคม ตลอดจนประเทศชาติให้ขับเคลื่อนไปในทิศทางที่เจริญก้าวหน้า

ศาสตราจารย์วุฒิสาร ตันไชย
เลขาธิการสถาบันพระปกเกล้า

สารบัญ

หน้า

คำนำสถาบันพระปกเกล้า	3
สารบัญ	5
หลักสูตรค่านิยมพื้นฐานของความเป็นพลเมือง ในระบอบประชาธิปไตย	6
หลักการและเหตุผล	7
☒ รายวิชาที่ 1 : พลเมืองในระบอบประชาธิปไตย	10
☒ รายวิชาที่ 2 : ความรับผิดชอบ	38
☒ รายวิชาที่ 3 : ความมีวินัย	50
☒ รายวิชาที่ 4 : ความซื่อสัตย์	66
☒ รายวิชาที่ 5 : ความมีเหตุผล	81
☒ รายวิชาที่ 6 : จิตสาธารณะ	92

หลักสูตร
ค่านิยมพื้นฐาน
ความเป็นพลเมือง
ในระบอบประชาธิปไตย

หลักการและเหตุผล

PRINCIPLE & REASON

สถาบันพระปกเกล้ามีภารกิจในการเผยแพร่และส่งเสริมประชาธิปไตย ดังนั้น เพื่อให้ประชาชนเกิดความรู้ ความเข้าใจ อันเป็นความรู้ ความเข้าใจ แนวคิด ความหมาย และหลักการพื้นฐานเกี่ยวกับแนวคิดประชาธิปไตย สถาบันจึงตระหนักถึงความจำเป็นเร่งด่วนในการเร่งสร้างความรู้ ความเข้าใจเหล่านี้แก่สาธารณะชนในเบื้องต้น ดังกล่าวแล้ว “สื่อ” จึงเป็นเครื่องมือที่สำคัญและจำเป็นอย่างยิ่ง เพราะ “สื่อด้านประชาธิปไตย” โดยเฉพาะอย่างยิ่งสื่ออิเล็กทรอนิกส์ หรือ สื่อดิจิทัล จะสามารถสร้างการรับรู้ได้อย่างรวดเร็ว และเป็นที่แพร่หลาย เพื่อให้สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงของพฤติกรรม การเข้าถึงความรู้ของผู้คนในสังคมที่มาพร้อมกับความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี

ศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศร่วมกับสำนักส่งเสริมการเมืองภาคพลเมือง จึงได้พัฒนาหลักสูตรเสริมสร้างความเป็นพลเมืองผ่านระบบอิเล็กทรอนิกส์ขึ้น โดยนำเสนอเนื้อหาความรู้ที่บูรณาการหลักการประชาธิปไตยเข้าไปในคุณลักษณะพื้นฐานที่สังคมต้องการ

จำนวน 5 คุณลักษณะ ได้แก่ ความมีวินัย ความซื่อสัตย์ ความมีเหตุผล ความรับผิดชอบ และจิตสาธารณะ ซึ่งหลักสูตรและกระบวนการในการสอนผ่านระบบครั้งนี้ จะเน้นการให้ความรู้ประกอบการฝึกคิดวิเคราะห์เพื่อเพิ่มพูนทักษะการคิดไปพร้อมกันด้วย ดังนั้น เนื้อหาที่ปรากฏในระบบจะประกอบด้วย การบรรยาย กรณีศึกษา การทำแบบฝึกหัด และการสอบวัดความรู้ ในประเด็นที่เกี่ยวข้อง เข้าใจความหมาย ความสำคัญ ผลลัพธ์ที่จะเกิดขึ้นหากพลเมืองมีคุณลักษณะนั้น ๆ และลักษณะหรือพฤติกรรมตามคุณลักษณะนั้น ๆ

วัตถุประสงค์ของหลักสูตร

เพื่อให้ผู้เข้ารับการศึกษในหลักสูตรได้เพิ่มพูนความรู้เกี่ยวกับค่านิยมการเป็นพลเมืองในระบบประชาธิปไตยและสังคมไทย

OBJECTIVE

เนื้อหาของหลักสูตร

หลักสูตรค่านิยมพื้นฐานของความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยแบ่งเนื้อหาการเรียนออกเป็น 6 รายวิชา ได้แก่

- พลเมืองในระบอบประชาธิปไตย
- ความรับผิดชอบ
- ความมีวินัย
- ความซื่อสัตย์
- ความมีเหตุผล
- จิตสาธารณะ

ดังรายละเอียด ต่อไปนี้

CONTENT OF
COURSES

รายวิชาที่ 1

พลเมืองในระบอบ ประชาธิปไตย

วัตถุประสงค์การเรียนรู้

1. เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ ความเข้าใจ และสามารถบอกความหมายของพลเมือง ระดับของพลเมือง และคุณลักษณะของพลเมืองในระบบประชาธิปไตยได้
2. เพื่อให้ผู้เรียนตระหนักถึงความสำคัญของพลเมืองต่อการปกครองในระบบประชาธิปไตย
3. เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ ความเข้าใจ และสามารถบอกแนวทางในการสร้างความเป็นพลเมืองในระบบประชาธิปไตยได้

ระยะเวลาเรียน

1 ชั่วโมง

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

1. ผู้เรียนมีความรู้ ความเข้าใจ และสามารถบอกความหมายของพลเมือง ระดับของพลเมือง และคุณลักษณะของพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย
2. ผู้เรียนตระหนักถึงความสำคัญของพลเมืองต่อการปกครองในระบอบประชาธิปไตย
3. ผู้เรียนมีความรู้ ความเข้าใจ และสามารถบอกแนวทางในการสร้างความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย

บทนำ

การปกครองในระบอบประชาธิปไตย คือ การปกครองที่อำนาจสูงสุดในการปกครองประเทศเป็นของประชาชน ประชาชนมีสิทธิเสรีภาพในการแสดงออกและสามารถมีส่วนร่วมในการปกครองประเทศได้ทั้งทางตรงและทางอ้อม ทั้งนี้เป็นไปตามรัฐธรรมนูญ สำหรับหลักการที่สำคัญในการปกครองระบอบประชาธิปไตย โดยสรุปมีดังนี้¹

1. หลักอำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชน

หมายถึง อำนาจสูงสุดในการปกครองประเทศเป็นของประชาชน ประกอบด้วย อำนาจนิตินบัญญัติ บริหาร และตุลาการ ซึ่งประชาชนสามารถใช้อำนาจเหล่านี้ได้ทั้งโดยตรงและทางอ้อมผ่านการเลือกตั้ง ทั้งนี้เป็นไปตามรัฐธรรมนูญ

¹ คำนิ้ง ชัยสุวรรณรักษ์ และ ชีระพล บุญสร้าง. ประชาธิปไตยในวิถีประชาธิปไตย. กรุงเทพฯ : แม็ก, 2546. หน้า 9-10.

2. หลักสิทธิ (Rights) เสรีภาพ (Liberty) ความเสมอภาค (Equality) และ ภราดรภาพ (Fraternity)

กล่าวคือ ประชาชนทุกคนต้องมีสิทธิ มีเสรีภาพ มีความเสมอภาค ตามกฎหมายและชนบประเพณี(discrimination)ในฐานะประชาชนของรัฐ อย่างไม่แบ่งแยก ด้วยเหตุผลเรื่อง ชนชั้น เชื้อชาติ ศาสนา หรือ สีผิว ทุกคนในสังคมต้องอยู่ร่วมกันฉันท์พี่น้อง

สิทธิ หมายถึง อำนาจอันชอบธรรมที่บุคคลพึงมีภายใต้กฎหมาย ในฐานะพลเมืองของประเทศ เช่น สิทธิในทรัพย์สิน สิทธิในการประกอบอาชีพ สิทธิในการอยู่อาศัย สิทธิในการเลือกตั้ง เป็นต้น

เสรีภาพ หมายถึงอิสระในการกระทำอย่างใดอย่างหนึ่งของบุคคล ภายใต้กรอบของกฎหมายและไม่รุกรานสิทธิเสรีภาพของผู้อื่น เช่น เสรีภาพในการนับถือศาสนา เสรีภาพในการประกอบอาชีพ เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น เป็นต้น

ความเสมอภาค หมายถึงความเท่าเทียมกันภายใต้กฎหมาย ฉบับเดียวกัน ความแตกต่างของชาติพันธุ์ เชื้อชาติ ศาสนา การศึกษา สถานะทางสังคม ไม่มีผลต่อการปฏิบัติที่แตกต่างกัน

ภราดรภาพ หมายถึงความเป็นพี่น้องกัน คือการมองมนุษย์ทุกคนเท่าเทียมกันและปฏิบัติต่อกันดุจพี่น้อง ไม่แบ่งแยกกันด้วยผิวพรรณ หรือ เผ่าพันธุ์

RIGHTS, LIBERTY,
EQUALITY, FRATERNITY

3. หลักนิติรัฐ (Rule of Law)

การปกครองในระบอบประชาธิปไตยจำเป็นต้องยึดกฎหมายเป็นหลักในการกระทำการต่าง ๆ ทุกคนจะต้องเสมอกันต่อหน้ากฎหมาย เพื่อการอยู่ร่วมกันของผู้คนในสังคมอย่างสงบสุข

4. หลักการถือเสียงส่วนมากเป็นเกณฑ์ โดยคุ้มครองเสียงส่วนน้อย (Majority Rules, Minority Rights)

หมายถึงหลักการยอมรับมติของคนในสังคมส่วนใหญ่ ไม่ใช่การตัดสินใจโดยคนหรือกลุ่มคนเพียงกลุ่มเดียว อย่างไรก็ตาม จำเป็นต้องให้ความสำคัญกับเสียงส่วนน้อยด้วย กล่าวคือ ต้องเปิดโอกาสให้เสียงส่วนน้อยแสดงความเห็น หรือสงวนความเห็นต่างได้โดยเป็นธรรม

MAJORITY RULES, MINORITY RIGHTS

PARTICIPATION LEADERSHIP COMPROMISE

5. หลักการมีส่วนร่วม

พลเมืองในระบอบประชาธิปไตยต้องไม่นิ่งเฉย และต้องใช้สิทธิเสรีภาพของตนเองตามที่กฎหมายกำหนดเพื่อสร้างความเจริญให้แก่ประเทศไทย เช่น ใช้สิทธิเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น และกฎหมาย เป็นต้น

นอกจากหลักการข้างต้นแล้ว ยังมีหลักการที่สำคัญอื่น ๆ อีก เช่น หลักการเป็นผู้นำผู้ตามที่ดี การพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน และ**หลักการประนีประนอม** เพราะในสังคมย่อมประกอบไปด้วยกลุ่มคนที่มีความแตกต่างทางความคิด ขณะที่บางครั้งเสียงส่วนใหญ่ไม่ได้ถูกต้องเสมอไป การตัดสินใจเรื่องใดเรื่องหนึ่งจึงควรตั้งอยู่บนหลักของเหตุผลและข้อมูล ดังนั้นการนำหลักประนีประนอมการพูดคุยกันมาใช้ในการทำกิจการต่าง ๆ จึงมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการปกครองในระบอบประชาธิปไตย

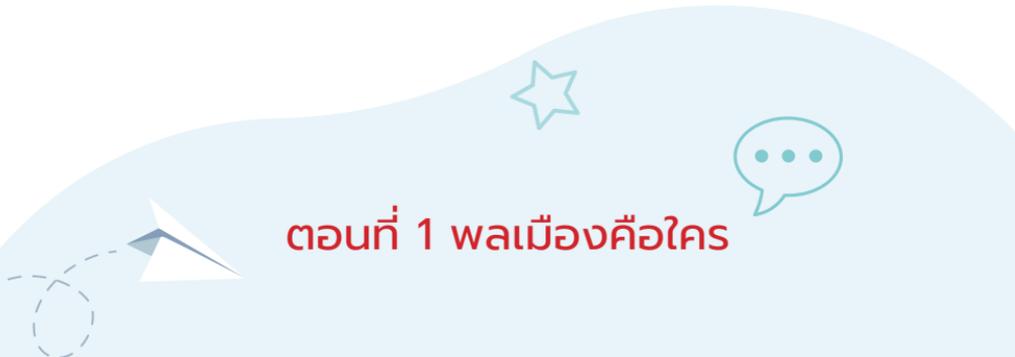
จากหลักของการปกครองในระบอบประชาธิปไตยข้างต้น สะท้อนให้เห็นความสำคัญของ “พลเมือง” ในระบอบประชาธิปไตยได้เป็นอย่างดีว่า พลเมืองคือผู้ถือครองอำนาจอธิปไตยอย่างแท้จริง พวกเขาจึงมีสิทธิเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นและมีส่วนร่วมในการปกครองได้อย่างเต็มที่ภายใต้กรอบของกฎหมาย อย่างไรก็ตามด้วยหลักแห่งศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์และการเคารพสิทธิของผู้อื่น จึงทำให้พลเมืองในระบอบนี้มีหน้าที่และความรับผิดชอบต่อความคิดเห็นของตนและความเป็นไปของเพื่อนร่วมชาติอันเนื่องมาจากการกระทำของตน รวมไปถึงปัญหาของบ้านเมือง

พลเมืองในระบอบประชาธิปไตยจึงมีบทบาททั้งการเป็น**ผู้นำและผู้ตาม** ไม่ได้เป็นเพียงผู้ตามที่จะทำตามหน้าที่ตามคำสั่งหรือตามนโยบายของรัฐเท่านั้น แต่สามารถริเริ่มแนวทางนโยบายต่าง ๆ ได้ ด้วยเหตุนี้ พลเมืองในระบอบประชาธิปไตย จึงควรตระหนักถึงหน้าที่ความรับผิดชอบดังกล่าวและไม่ปล่อยให้การบริหารประเทศชาติหรือการกำหนดนโยบายต่าง ๆ เป็นหน้าที่ของนักการเมือง ผู้นำ หรือรัฐบาลเท่านั้น แต่ควรช่วยกันติดตามตรวจสอบให้ข้อเสนอแนะต่าง ๆ ต่อนโยบายเหล่านั้นด้วย

เพลโต (Plato) และ อริสโตเติล (Aristotle) บิดาทางรัฐศาสตร์ของตะวันตก กล่าวว่า หากต้องการให้ระบบการเมืองและประเทศชาติมีความมั่นคง และเอื้อประโยชน์ต่อคนในสังคมอย่างแท้จริงถ้วนหน้า พลเมืองจะต้องเป็นผู้ที่มีความคิด พฤติกรรม และวิถีชีวิตที่สอดคล้องกับระบอบการปกครอง เพราะบทบาทที่สำคัญของพลเมืองคือการสนับสนุนและค้ำจุนการดำรงอยู่หรือความมั่นคงของรัฐ

การปกครองในระบอบประชาธิปไตยที่มีคุณภาพ พลเมืองที่มีความรู้ และมีส่วนร่วมทางสังคมและการเมืองอย่างเหมาะสมจึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง ด้วยเหตุนี้ การสร้างเสริมและยกระดับ “ประชาชน” สู่ “พลเมือง” ให้กว้างขวางและต่อเนื่องมากขึ้น ๆ จึงเป็นสิ่งที่ทุกฝ่ายจะต้องร่วมมือกันอย่างจริงจัง เพื่อ “ยกระดับ” ความรู้ความเข้าใจของคนในชาติ จาก การเป็นเพียงผู้รับนโยบาย ไม่ว่าจะในฐานะ “ราษฎร” หรือ “ประชาชน” คนธรรมดา สู่การเป็น “พลเมือง” ที่มีความตระหนักถึงสิทธิหน้าที่และความรับผิดชอบของตน คือหัวใจของการปกครองระบอบประชาธิปไตยที่มีคุณภาพ

ตอนที่ 1 พลเมืองคือใคร

เมื่อกล่าวถึงการสร้างความเป็นพลเมือง อาจเกิดคำถามว่า พลเมืองคือใคร แตกต่างจากประชาชน และราษฎร อย่างไร เพราะบ่อยครั้งที่คนในสังคมมักใช้ 3 คำนี้รวม ๆ กัน จนทำให้เกิดความเข้าใจว่ามีความหมายเหมือนกันและสามารถใช้แทนกันได้ แท้จริงแล้ว ความหมายของคำว่า **ราษฎร ประชาชน และพลเมือง** นั้นแตกต่างกัน โดยเฉพาะด้านจิตใจและการแสดงออก อย่างไรก็ตามหากนึกไม่ออกว่า พลเมืองคือใคร ขอให้นึกถึงเหตุการณ์การให้ความช่วยเหลือผู้อื่นในสังคม เรามักเรียกคนที่ช่วยเหลือคนอื่นว่า “พลเมืองดี” แต่ไม่ค่อยได้ยินว่า “ประชาชนดี” หรือ “ราษฎรดี”

คำว่า “ราษฎร” หรือ “Subject” มีนัยหมายถึง ผู้ที่ต้องได้รับการดูแลจากรัฐ รอรับความช่วยเหลือ มากกว่าการพึ่งพาตนเอง ยังเป็นภาระให้กับสังคม ซึ่งเขาไม่ใช่คนผิด แต่เขาถูกกระทำ ดังนั้น สังคมต้องยกระดับและให้โอกาสเขาได้พัฒนาตนเองเพื่อให้สามารถยืนได้ด้วยแขนขาของตัวเอง

คำว่าประชาชน หรือ “People” มักใช้เรียกประชากรแห่งรัฐที่ได้รับการรับรองสิทธิ เสรีภาพ หน้าที่ และความรับผิดชอบ ตามกฎหมายของรัฐนั้น ๆ อย่างไรก็ตาม ประชาชนยังมีนัยของการปฏิบัติตามคำสั่งมากกว่าการริเริ่มสร้างสรรค์และการมีส่วนร่วมในการปกครอง ส่วนใหญ่มองผลประโยชน์ส่วนตัวมากกว่าส่วนรวม

คำว่า **พลเมือง** มาจากคำ 2 คำรวมกัน คือ “พละ” + “เมือง” ซึ่งพละแปลว่าพละกำลัง เมื่อนำมาบวกกับคำว่าเมือง จึงหมายถึงผู้ที่ เป็นพละกำลังให้แก่บ้านเมือง รวมตัวกันทำเรื่องดี ๆ เพื่อบ้านเมือง สามารถพึ่งตนเองได้ ไม่ใช่เพียงผู้ที่รับคำสั่งจากรัฐ แต่ยังหมายถึง **ผู้ที่คิดริเริ่ม** รวมตัวกันทำเรื่องดี ๆ เพื่อช่วยให้สังคมและประเทศชาติมีความเจริญ ในฐานะ “พละกำลังของบ้านเมือง”

ศาสตราจารย์ ดร.บวรศักดิ์ อุวรรณโณ กล่าวว่า พลเมืองจะมีคุณภาพได้ ประชาชนต้องพ้นจากความเป็นราษฎร สู่ความเป็นพลเมือง (บวรศักดิ์ 2549) ประชาธิปไตยจะสมบูรณ์ได้พลเมืองจะต้องตัดสินชะตากรรมของตนด้วยตนเองและเพื่อตนเอง โดยการเข้าไปมีส่วนร่วมทางสังคมการเมืองหลายระดับ (บวรศักดิ์ 2552)

ศาสตราจารย์ นายแพทย์ ประเวศ วะสี (2551) กล่าวว่า พลเมืองหมายถึง คนที่มีศักดิ์ศรีแห่งความเป็นคน มีอิสระ มีความรู้ มีเหตุผลมีส่วนร่วมในกิจการของส่วนรวม หรือกระบวนการทางนโยบาย พลเมืองคือ หัวใจของประชาธิปไตย เมื่อในประเทศมีความเป็นพลเมืองมาก ๆ จะเกิดโครงสร้างและจิตใจของประชาธิปไตยขึ้น

ศาสตราจารย์ ดร.เอนก เหล่าธรรมทัศน์ (2554) กล่าวว่า พลเมืองคือราษฎรที่นอกจากจะเสียภาษีและปฏิบัติตามกฎหมายบ้านเมืองแล้วยังต้องมีสิทธิและบทบาททางการเมือง ไม่เพียงไปเลือกตั้งเท่านั้น เพราะรวมไปถึง สิทธิในการแสดงความคิดเห็นต่าง ๆ ทางการเมือง พลเมืองจึงต้องเป็นฝ่ายรุกได้ ไม่เฉื่อยเนือย และสามารถทำกิจการส่วนรวมต่าง ๆ ร่วมกับรัฐหรือแทนรัฐได้พอสมควร

กล่าวโดยสรุป พลเมืองคือ คนที่มีจิตสำนึกความรับผิดชอบ ในบทบาทหน้าที่ของตนเองและสังคมโดยไม่เป็นภาระให้กับผู้อื่น แต่ในทางกลับกัน คือผู้ที่เป็นกำลังของบ้านเมืองรวมตัวกันทำเรื่องดี ๆ เพื่อช่วยเหลือดูแล สนับสนุน และมีส่วนร่วมกับสังคม เพื่อให้เกิดประโยชน์สุขส่วนรวม พลเมือง จึงต้องมีสำนึกรับผิดชอบ ซื่อสัตย์ มีวินัย มีเหตุผล มีจิตสาธารณะ เคารพสิทธิตัวเองและผู้อื่น เคารพความแตกต่าง เป็นต้น (ศุภณัฐ 2558)

จากข้างต้นจะเห็นได้ว่า คำว่าราษฎร ประชาชน และพลเมือง มีความที่แตกต่างกัน และหากต้องการพัฒนาประเทศชาติปฏิเสธไม่ได้ว่าการยกระดับราษฎร สู่ประชาชน และพลเมือง เป็นสิ่งที่จำเป็น

แผนภาพการยกระดับสู่พลเมือง

ตอนที่ 2 ระดับของพลเมือง

พลเมือง อาจแบ่งออกได้เป็น 2 ระดับใหญ่ ๆ
คือ พลเมืองผู้มีความตระหนักรู้ (Concerned citizen) และพลเมืองผู้ที่มีความกระตือรือร้น (Active citizen)

พลเมืองที่มีความตระหนักรู้ (Concerned citizen)

หมายถึง ผู้ที่มีความสนใจ ติดตามความเคลื่อนไหวที่เกิดขึ้นในชุมชน สังคมของตน มีความรู้เกี่ยวกับหลักการสำคัญของการปกครองในระบอบประชาธิปไตยและการมีส่วนร่วมในระบอบประชาธิปไตย ตระหนักถึงประโยชน์ส่วนรวมในทุกการกระทำของตน ตลอดจนมีความมั่นใจในความสามารถของตนเองทางสังคม การเป็นพลเมืองที่มีความตระหนักรู้นี้ แม้อาจไม่ได้มีการแสดงออกเท่าใดนัก แต่นับว่าเป็นจุดเริ่มต้นสำคัญของการเป็นผู้ที่มีจิตสำนึกความรับผิดชอบในบทบาทหน้าที่ของตนเองและจะนำไปสู่การแสดงออกในทางที่เหมาะสมและเป็นประโยชน์ต่อสังคมในอนาคตต่อไป

พลเมืองที่มีความกระตือรือร้น (Active citizen)

หมายถึง ผู้ที่ไม่ใช่เพียงรู้จักบทบาทหน้าที่ของตนเองเท่านั้น แต่ยังเป็นผู้ที่ลงมือกระทำหรือมีพฤติกรรมการแสดงออกทั้งโดยตนเอง (self-action) หรือ ร่วมกับผู้อื่น (collective action) ในการทำกิจกรรมต่าง ๆ ทางด้านการเมือง สังคม และเศรษฐกิจ บนหลักการประชาธิปไตย เพื่อให้เกิดประโยชน์ส่วนรวม (common good) ซึ่งการแสดงออกสามารถกระทำได้ตั้งแต่ การมีส่วนร่วมในระดับต่าง ๆ เช่น สนทนาพูดคุยประเด็นด้านเศรษฐกิจ สังคม การปฏิบัติหน้าที่ของตนด้วยความซื่อสัตย์สุจริต การแสดงออกโดยสันติวิธี เคารพกฎหมายและเคารพความคิดเห็นที่แตกต่าง หรืออาจเป็นอาสาสมัครเป็นสมาชิกในกลุ่มหรือองค์กรภาคประชาสังคม เข้าร่วมประชุมเพื่อตัดสินใจต่อประเด็นปัญหาของส่วนรวมมีส่วนร่วมแก้ไขปัญหาของชุมชน หรือร่วมกับผู้อื่นในการติดตามตรวจสอบการทำงานของภาครัฐและนักการเมือง เป็นต้น

การแสดงออกโดยสันติวิธี การแสดงความเห็นและกล้าแสดง
ความเห็นต่าง การมีส่วนร่วมในบทสนทนาทางเศรษฐกิจ สังคม พึ่งตนเอง
ตลอดจนเป็นอาสาสมัคร เป็นสมาชิกในกลุ่มหรือองค์กรภาคประชาสังคม
ร่วมประชุมเพื่อตัดสินใจต่อประเด็นปัญหาของส่วนรวม มีส่วนร่วมแก้ไข
ปัญหาของชุมชนหรือร่วมกับผู้อื่นในการติดตามตรวจสอบการทำงานของ
นักการเมือง เป็นต้น

จะเห็นได้ว่า การเป็นพลเมืองนั้นสามารถแสดงออกได้หลายวิธี ตั้งแต่
การติดตามข่าวสาร การปฏิบัติตามกฎหมาย จนถึงการแสดงความคิดเห็น
และการมีส่วนร่วมที่มากขึ้นในกิจกรรมต่าง ๆ ของส่วนรวม

อย่างไรก็ตาม การปฏิบัติตนให้สมกับความหมายของคำว่าพลเมือง
ผู้ที่เป็นพละกำลังให้แก่บ้านเมืองได้นั้น จะต้องเป็นพลเมืองผู้ที่ตระหนักรู้
และลงมือปฏิบัติควบคู่กัน เพราะหากเพียงแค่อคิด แต่ไม่ลงมือปฏิบัติย่อม
ไม่อาจนำสังคมและประเทศชาติไปสู่ความรุ่งเรืองได้

ตอนที่ 3 พลเมืองมีความสำคัญอย่างไร ต่อระบอบประชาธิปไตย

เคยสงสัยหรือไม่ว่าเพราะเหตุใดแต่ละประเทศจึงมีความเจริญแตกต่างกัน เช่น ประเทศอังกฤษ สหรัฐอเมริกา หรือประเทศในแถบเอเชียอาทิ ประเทศญี่ปุ่น จีน สิงคโปร์ จึงมีการพัฒนาที่รวดเร็วและต่อเนื่อง

ผลการศึกษาระบุว่า ความเจริญของประเทศนั้นขึ้นอยู่กับคุณภาพและความเป็นพลเมืองของคนในประเทศนั้น

ยกตัวอย่าง ความมีระเบียบวินัย ตรงต่อเวลา มีความคิดสร้างสรรค์ และความเป็นชาตินิยมของคนญี่ปุ่น ส่งผลให้ประเทศญี่ปุ่นเป็นประเทศที่มีการพัฒนาไปได้อย่างรวดเร็วภายหลังสงครามโลกครั้งที่สอง และยังคงรักษาระดับการพัฒนาเอาไว้ได้ กระทั่งเป็นหนึ่งในไม่กี่ประเทศทางแถบเอเชียที่มีอัตราการพัฒนาทัดเทียมกับประเทศทางฝั่งอเมริกาและยุโรป

ความขยันอดทนของชาวจีนก็ส่งผลให้ปัจจุบันประเทศจีนนับเป็นเสือแห่งเอเชียที่มีความเจริญทางเศรษฐกิจอย่างมาก

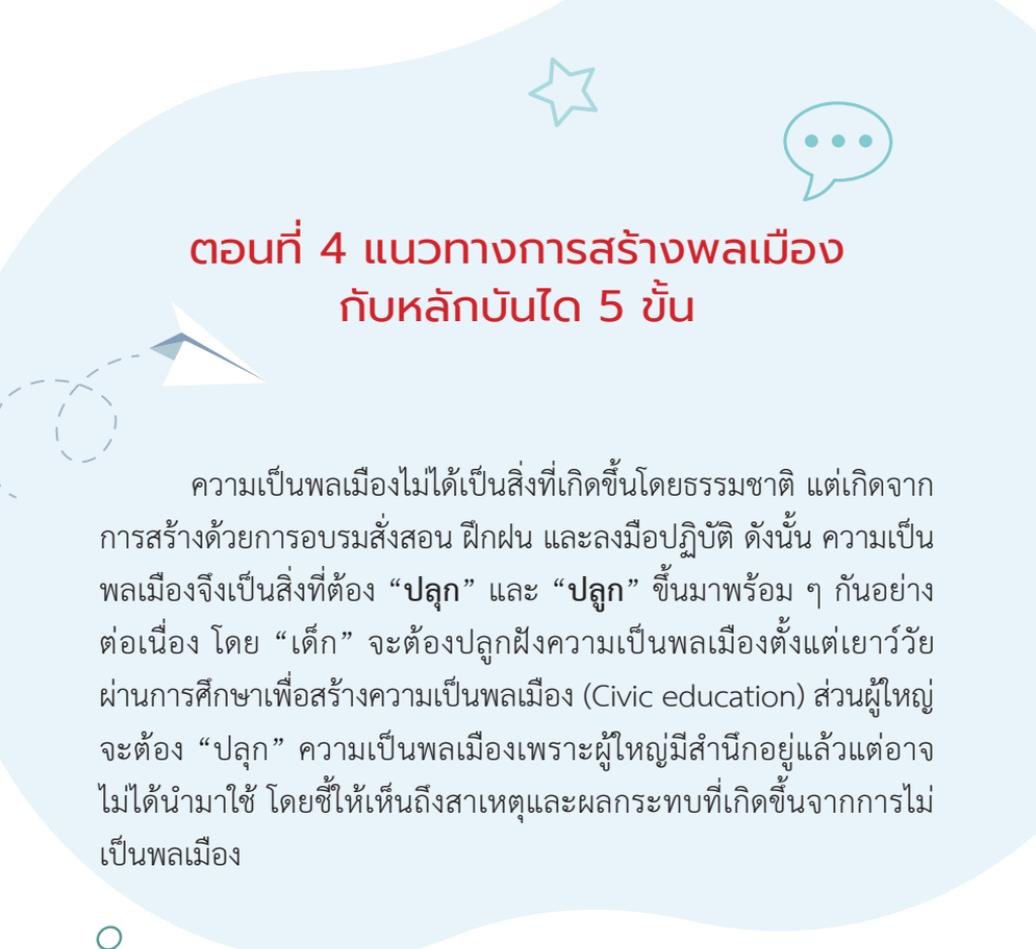

การมีสำนึกความรับผิดชอบต่อบทบาทหน้าที่ของตนเองและสังคมของนักการเมืองชาวตะวันตก ญี่ปุ่น และ เกาหลีใต้ ที่พร้อมจะลาออกจากตำแหน่งเมื่อดำเนินนโยบายผิดพลาด ถือเป็นตัวอย่างที่ดีอันส่งเสริมค่านิยมความรับผิดชอบต่อ ความซื่อสัตย์และความเสียสละให้เกิดขึ้นในสังคม ซึ่งเป็นตัวอย่างที่ดีและกลายเป็นวัฒนธรรมที่สืบสานกันต่อมารุ่นสู่รุ่น

จากตัวอย่างข้างต้นแสดงให้เห็นว่า ปัจจัยสำคัญที่ทำให้แต่ละสังคมพัฒนาแตกต่างกันออกไป ไม่ใช่เพียงแค่เรื่องของการเมืองกฎหมายหรือองค์รรภาครัฐและสังคมจำนวนมากเท่านั้น แต่ขึ้นอยู่กับความคิดและพฤติกรรม

การแสดงออกของ “ผู้คน” ในสังคมนั้น ๆ ทั้งในส่วนของผู้นำและผู้ตามต้องมีความรับผิดชอบต่อ มีความเป็นธรรม มีการบังคับใช้กติกาต่าง ๆ อย่างเสมอภาค ไม่เลือกปฏิบัติ ที่สำคัญต้องทำหน้าที่ของตนเองให้ดีที่สุด

ดังนั้น ความเป็นพลเมืองจึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง เพราะประเทศจะพัฒนาไม่ได้หากขาดพลเมืองที่มีคุณภาพ ซึ่งหลายประเทศ ให้ความสำคัญกับการสร้างความเป็นพลเมืองผ่านกระบวนการต่าง ๆ เช่น การให้การศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมืองหรือพลเมืองศึกษา (Civic Education) การจัดกิจกรรมเพื่อให้เกิดการลงมือปฏิบัติ เช่น กิจกรรมทำความสะอาดพื้นที่สาธารณะร่วมกัน หรือแม้แต่กิจกรรมอาสาสมัครต่าง ๆ ทั้งในและนอกห้องเรียน เริ่มตั้งแต่ระดับเตรียมอนุบาล เรื่อยไปจนถึงการดำรงชีพในชีวิตประจำวัน เพราะการสร้างความเป็นพลเมืองต้องดำเนินการในทุกระดับและทุกช่วงวัยอย่างต่อเนื่อง

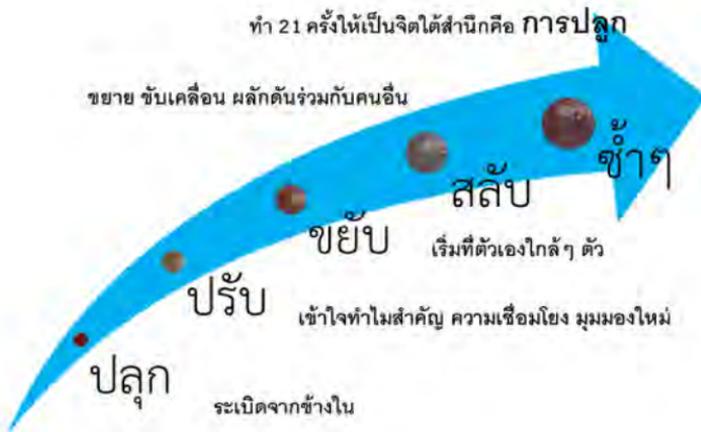
ตอนที่ 4 แนวทางการสร้างพลเมือง กับหลักบันได 5 ขั้น

ความเป็นพลเมืองไม่ได้เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นโดยธรรมชาติ แต่เกิดจากการสร้างด้วยการอบรมสั่งสอน ฝึกฝน และลงมือปฏิบัติ ดังนั้น ความเป็นพลเมืองจึงเป็นสิ่งที่ต้อง “ปลูก” และ “ปลูก” ขึ้นมาพร้อม ๆ กันอย่างต่อเนื่อง โดย “เด็ก” จะต้องปลูกฝังความเป็นพลเมืองตั้งแต่เยาว์วัย ผ่านการศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมือง (Civic education) ส่วนผู้ใหญ่จะต้อง “ปลูก” ความเป็นพลเมืองเพราะผู้ใหญ่มีสำนึกอยู่แล้วแต่อาจไม่ได้นำมาใช้ โดยชี้ให้เห็นถึงสาเหตุและผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการไม่เป็นพลเมือง

นอกเหนือจากการปลูกและการปลูกความเป็นพลเมืองแล้ว การสร้างความเป็นพลเมืองยังมีขั้นตอนสำคัญอย่างน้อย 5 ประการ หรือบันได 5 ขั้น สู่ความเป็นพลเมือง ประกอบด้วย ปลูก ปรับ ขยับ สลับ ซ้ำ ๆ

บันได 5 ขั้นในการสร้างสำนึกพลเมือง

ขั้นที่หนึ่งการ “ปลูก”

หมายถึง การปลูกจิตสำนึกความเป็นพลเมืองที่แต่ละคนมีอยู่ให้ ตื่นขึ้น ผ่านกระบวนการกระตุ้น กระตุ้น ชวนคิดชวนคุย และหยิบยก ประเด็นปัญหาต่าง ๆ ที่ใกล้ตัวเพื่อสร้างให้เกิดการ **ระเบิดจากข้างใน** และความตระหนักถึงความสำคัญของความเป็นพลเมือง

ขั้นที่สองการ “ปรับ”

หมายถึง การทำความเข้าใจและชี้ให้เห็นความสำคัญของความเป็น พลเมืองเพื่อให้ทราบว่าปัญหาหรือความสำเร็จที่เกิดขึ้นนั้นเชื่อมโยงกัน ซึ่งทุกคนสามารถเป็นส่วนหนึ่งในการแก้ไขปัญหาของสังคมได้โดยการปรับ

ความคิดหรือทักษะให้ตรงกันจะนำไปสู่การเปลี่ยนพฤติกรรมและนำไปสู่สังคมที่พึงปรารถนา

ขั้นที่สามการ “ขยับ” หรือการลงมือปฏิบัติ

หมายถึง ความเป็นพลเมืองไม่อาจเกิดขึ้นได้เพียงแค่อคิดหรือมีความรู้และทักษะ แต่การเป็นพลเมือง จะต้องมีการแสดงออก หรือมีการ “ขยับ” ด้วย โดยเริ่มต้นจากตัวเองก่อน จากเรื่องใกล้ตัวที่สามารถทำได้ด้วยตัวเอง เพื่อให้เป็นตัวอย่างในสังคมว่า เมื่อไรที่คุณขยับประเทศขยับ (When you move the country moves.)

ขั้นที่สี่การ “สลบ”

หมายถึง การผลักดัน ขับเคลื่อน หรือ ขยายความเป็นพลเมืองให้กว้างมากขึ้น เพราะปัญหาที่ยาก ๆ ไม่สามารถทำได้โดยพลเมืองเพียงคนเดียวแต่ต้องเกิดจากพลเมืองหลาย ๆ คนร่วมแรงร่วมใจกัน ด้วยเหตุนี้การสลบสับเปลี่ยนกันเพื่อสร้างความเป็นพลเมืองร่วมกันของทุกฝ่ายจึงมีความสำคัญต่อการส่งเสริมความเป็นพลเมืองให้มีพลังต่อเนื่องและยั่งยืน

ขั้นที่ห้าการทำ “ซ้ำ ๆ ”

หมายถึง การลงมือทำซ้ำ ๆ อย่างต่อเนื่องเพื่อให้เกิดเป็นนิสัย เพราะความเป็นพลเมืองไม่อาจเกิดขึ้นได้ในวันเดียว การสร้างความเปลี่ยนแปลงให้เกิดขึ้นในสังคมจำเป็นต้องมีความอดทนต่อเนื่อง ดังนั้น การทำซ้ำ ๆ จึงเป็นสิ่งสำคัญในการสร้างความเป็นพลเมืองให้ยั่งยืนต่อไป

จากแนวคิดบันได 5 ขั้นในการสร้างความเป็นพลเมือง จะเห็นได้ว่าการสร้างความเป็นพลเมืองให้เกิดขึ้นในสังคมอย่างเป็นรูปธรรม จำเป็นต้องมีการดำเนินการอย่างต่อเนื่อง แน่ใจว่าการลงมือปฏิบัติในสิ่งที่ดีด้วยตนเองก่อนจะเป็นจุดเริ่มต้นที่สำคัญของการเป็นพลเมือง และจำเป็นต้องขยายหรือสร้างความเป็นพลเมืองไปสู่ผู้อื่นหรือคนรุ่นต่อไป เพื่อไม่ให้ความเป็นพลเมืองอ่อนแรงลงและหมดพลังไปในที่สุด

หากปฏิบัติตามบันไดทั้ง 5 ขั้นนี้อย่างจริงจังสม่ำเสมอ เชื่อมั่นได้ว่าจะเกิดความเป็นพลเมืองอย่างแท้จริง ดังคำกล่าวที่ว่า “When you don’t give up, you cannot fail.” หรือเมื่อไรที่คุณไม่ยอมแพ้ คุณก็จะไม่พบกับความล้มเหลว

ตอนที่ 5 คุณลักษณะของพลเมือง ในระบอบประชาธิปไตยที่พึงปรารถนา

เมื่อกล่าวถึงคุณลักษณะของพลเมือง จะพบว่ามีความหลากหลายแตกต่างกันออกไป เช่น ค่านิยมหลัก 12 ประการ ตามนโยบายของคณะกรรมการความสงบแห่งชาติ (คสช.) ที่มุ่งสร้างวัฒนธรรมความเป็นพลเมืองให้แก่ผู้คนในสังคมไทย มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. มีความรักชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์
2. ซื่อสัตย์ เสียสละ อดทน มีอุดมการณ์ในสิ่งที่ดีงามเพื่อส่วนรวม
3. กตัญญูต่อพ่อแม่ ผู้ปกครอง ครูบาอาจารย์
4. ใฝ่หาความรู้ หมั่นศึกษาเล่าเรียน ทั้งทางตรงและทางอ้อม
5. รักษาวัฒนธรรมประเพณีไทยอันงดงาม
6. มีศีลธรรม รักษาความสัตย์ หวังดีต่อผู้อื่น เผื่อแผ่และแบ่งปัน
7. เข้าใจเรียนรู้การเป็นประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขที่ถูกต้อง

8. มีระเบียบวินัย เคารพกฎหมาย ผู้น้อยรู้จักการเคารพผู้ใหญ่
9. มีสติรู้ตัว รู้คิด รู้ทำ รู้ปฏิบัติตามพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
10. รู้จักดำรงตนอยู่โดยใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงตามพระราชดำรัสของ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 9) รู้จักอดออมไว้ใช้เมื่อยามจำเป็น มีไว้พอกินพอใช้ ถ้าเหลือก็แจกจ่ายจำหน่าย และพร้อมที่จะขยายกิจการเมื่อมีความพร้อม เมื่อมีภูมิคุ้มกันที่ดี
11. มีความเข้มแข็งทั้งร่างกาย และจิตใจ ไม่ยอมแพ้ต่ออำนาจฝ่ายต่ำ หรือกิเลส มีความละอายเกรงกลัวต่อบาปตามหลักของศาสนา
12. คำนึงถึงผลประโยชน์ของส่วนรวม และของชาติมากกว่าผลประโยชน์ของตนเอง

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ ได้กำหนดคุณลักษณะความเป็นพลเมืองไว้ในยุทธศาสตร์พัฒนาการศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมือง พ.ศ.2553-2561 ไว้ 6 ประการ ดังนี้

1. พึ่งตนเองและรับผิดชอบตนเองได้
2. เคารพสิทธิผู้อื่น
3. เคารพความแตกต่าง

4. เคารพหลักความเสมอภาค
5. เคารพกติกา เคารพกฎหมาย
6. รับผิดชอบต่อสังคม

ค่านิยมหลักประชาธิปไตย 9 ประการ ของสถาบันพระปกเกล้า นับเป็นอีกแหล่งข้อมูลหนึ่งที่ระบุถึงคุณลักษณะความเป็นพลเมืองในระบบประชาธิปไตยไว้ โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. **ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์** หมายถึง พลเมืองต้องมีความรู้ความเข้าใจ มีเจตคติที่ดี และมีพฤติกรรมที่แสดงออกซึ่งการเห็นคุณค่าของเพื่อนมนุษย์ทุกกลุ่ม ปฏิบัติต่อผู้อื่นโดยไม่เบียดเบียน และปราศจากความลำเอียง
2. **หน้าที่ และสำนึกความรับผิดชอบต่อ** หมายถึง พลเมืองต้องรับผิดชอบต่อหน้าที่ และการกระทำของตน ชี้อตรงต่อหน้าที่ และบำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม
3. **เสรีภาพ** หมายถึง พลเมืองต้องกล้าคิด กล้าแสดงออก ติดตามข้อมูลข่าวสาร มีความสามารถในการวิเคราะห์และเห็นคุณค่าของสื่อเสรี
4. **ความเสมอภาค** หมายถึง พลเมืองต้องตระหนักในความเสมอภาคเท่าเทียม ยอมรับความแตกต่าง มีความอดทนอดกลั้น ปฏิบัติต่อผู้อื่นอย่างเท่าเทียม

5. **หลักกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับ** หมายถึง พลเมืองต้องมีความรู้เกี่ยวกับรัฐธรรมนูญ กฎหมายข้อบังคับที่เกี่ยวข้องรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลง ยึดมั่นในกฎกติกา เคารพกฎหมาย กติกาของสังคม
6. **ความมีเหตุผล** หมายถึง พลเมืองต้องยึดมั่นในหลักการมากกว่าตัวบุคคล ยอมรับเสียงข้างมาก ใช้วิจารณ์ญาณในการตัดสินใจ
7. **ความยุติธรรม / ความถูกต้อง** หมายถึง พลเมืองต้องมีจิตใจเป็นธรรม รักความยุติธรรม ความถูกต้อง ดำรงตนในความซื่อสัตย์สุจริต และมีความกล้าหาญเชิงจริยธรรม
8. **สันติวิธีและไม่ตรีสัมพันธ์** หมายถึง พลเมืองต้องรู้จักสามัคคีรักในความสงบ ใช้สติปัญญาลดความขัดแย้ง
9. **การมีส่วนร่วมและความเป็นเจ้าของประเทศ** หมายถึง พลเมืองต้องมีส่วนร่วม ตรวจสอบ ถ่วงดุล ตระหนักและร่วมรักษาผลประโยชน์ส่วนรวม

สำนักส่งเสริมการเมืองภาคพลเมือง สถาบันพระปกเกล้า ได้พัฒนาความเป็นพลเมือง 6 ประการ เรียกว่า **หลัก 5R 1P** ประกอบด้วย

1. **การเคารพและยอมรับ (Respect)** หมายถึง เคารพตนเอง (มี Self - esteem) และผู้อื่น ปฏิบัติต่อกันด้วยความเสมอภาค เท่าเทียม และเป็นธรรม เคารพในสิทธิ เสรีภาพ และศักดิ์ศรี ความเป็นมนุษย์เคารพและยอมรับในความแตกต่างหลากหลาย

ทั้งทางความคิด ความเชื่อ วัฒนธรรม ความแตกต่างทางกายภาพ และ อื่น ๆ ด้วยความอดทนอดกลั้น และ ยึดหลักการสันติวิธี เป็นแนวทางในการปฏิบัติ

2. **ความรับผิดชอบ (Responsibility)** หมายถึง บุคคลที่มีสำนึก ความรับผิดชอบต่อหน้าที่ของตนเองและผู้อื่น ตามกฎหมาย และหน้าที่ตามบทบาทในสถานภาพทางสังคม โดยคำนึงถึง ประโยชน์ส่วนรวมเป็นหลัก มีพฤติกรรมการแสดงออกถึงความรับผิดชอบต่อผลการกระทำของตนเองทั้งทางบวกและทางลบ ไม่ทำตนให้เป็นปัญหาของสังคม หรือละทิ้งหน้าที่หรือไม่ซื่อสัตย์ต่อบทบาทหน้าที่ตนเอง
3. **มีเหตุผล (Reasonable)** หมายถึง บุคคลที่มีความสามารถ ในกระบวนการคิดวิเคราะห์บนพื้นฐานของข้อมูล ข้อเท็จจริง และความถูกต้อง ตลอดจนสามารถเชื่อมโยงความสัมพันธ์ ปრაกฏการณ์ที่เกิดขึ้นอย่างมีเหตุผล
4. **หลักนิติธรรม (Rule of Law)** หมายถึง บุคคลที่ปฏิบัติตาม กฎหมาย กฎระเบียบ ข้อบังคับ กติกาใด ๆ ของสังคม เพื่อให้เกิด สังคมที่เป็นธรรม และการอยู่ร่วมกันบนพื้นฐานของประโยชน์ สุขแท้จริง การยึดหลักคุณธรรม จริยธรรม ความโปร่งใส ตรวจสอบได้ และการมีส่วนร่วมในวิถีการดำเนินชีวิตร่วมกัน
5. **สำนึกรักมาตุภูมิ (Royalty)** หมายถึง การตระหนักถึงคุณค่า มีความภาคภูมิใจ ความผูกพันและภักดีต่อชุมชน สังคมและ

ประเทศชาติเป็นที่ตั้ง การแสดงออกถึงการเสียสละเพื่อส่วนรวม และเห็นความจำเป็นของการธำรงรักษาชุมชน สังคม และชาติให้ดำรงต่อไปอย่างมีความสุข สันติ

6. การมีส่วนร่วมของประชาชน (Public participation)

หมายถึง การมีส่วนร่วมทางการเมืองและระบอบประชาธิปไตย เช่น แสดงความคิดเห็น ลงมือปฏิบัติ ติดตามตรวจสอบ และรับผลประโยชน์ร่วม การมีส่วนร่วมในการป้องกัน จัดการ แก้ไข และพัฒนาการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม การมีจิตสำนึก สาธารณะที่มุ่งประโยชน์ส่วนรวม เอื้อเพื่อ แบ่งปัน และมีน้ำใจ

จากคุณลักษณะความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยที่กล่าวถึงมาข้างต้น ผู้เรียนจะได้ทำการศึกษาค่านิยมพื้นฐานของความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย ได้แก่ ความมีเหตุผล ความมีวินัย ความซื่อสัตย์ จิตสาธารณะ และความรับผิดชอบ

เอกสารอ้างอิง

- บวรศักดิ์ อุวรรณโณ และ ถวิลวดี บุรีกุล. การมีส่วนร่วมทางการเมือง. สถาบันพระปกเกล้า. 2549.
- บวรศักดิ์ อุวรรณโณ และ ถวิลวดี บุรีกุล. ประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม (Participatory Democracy). สถาบันพระปกเกล้า. กรุงเทพฯ : เอ.พี.กราฟิค ดีไซน์และการพิมพ์, 2552. หน้า 15-27.
- ประเวศ วะสี. “การเมืองภาคพลเมือง สู่อริยประชาธิปไตย”. กรุงเทพฯ จุริกิจ. 20 มีนาคม 2551.
- ปริญญา เทวานฤมิตรกุล. “การศึกษาเพื่อความเป็นพลเมือง (Civic Education) แก้ปัญหาการเมืองไทยโดยสร้าง ประชาธิปไตยที่ ‘คน’ ”. ใน ความเป็นพลเมืองกับอนาคตประชาธิปไตยไทย. เอกสารประกอบการประชุม วิชาการสถาบันพระปกเกล้า ครั้งที่ 13. 2554. หน้า473-496.
- ศุภณัฐ เพิ่มพูนวิวัฒน์ และ จารุวรรณ แก้วมะโน. การสร้างสำนึกพลเมือง. (พิมพ์ครั้งที่ 2) กรุงเทพฯ : ธรรมดาเพรส จำกัด, 2560.
- เอนก เหล่าธรรมทัศน์. การเมืองของพลเมือง: สู่สหสวรรคใหม่. กรุงเทพฯ: คบไฟ, 2550. หน้า 29-30.

รายวิชาที่ 2
ความรับผิดชอบ

วัตถุประสงค์การเรียนรู้

1. เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ ความเข้าใจ และสามารถบอกภาพรวมของบทเรียน ความรับผิดชอบได้
2. เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ ความเข้าใจ และสามารถบอกความหมายของความรับผิดชอบได้
3. เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ ความเข้าใจ และสามารถบอกที่มาของความรับผิดชอบได้
4. เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ ความเข้าใจ และสามารถบอกผลของความรับผิดชอบได้
5. เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ ความเข้าใจ และสามารถระบุผู้รับผิดชอบได้

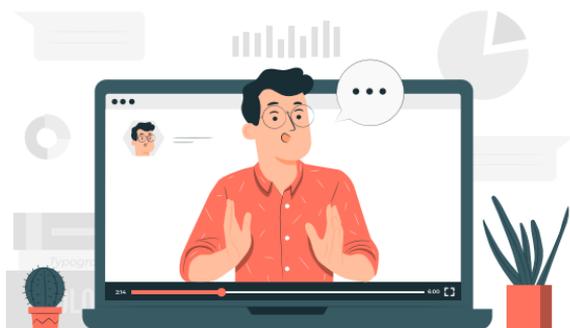
ระยะเวลาเรียน

1 ชั่วโมง

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

1. เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ ความเข้าใจ และสามารถบอกภาพรวมของบทเรียน ความรับผิดชอบได้
2. เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ ความเข้าใจ และสามารถบอกความหมายของความรับผิดชอบได้
3. เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ ความเข้าใจ และสามารถบอกที่มาของความรับผิดชอบได้
4. เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ ความเข้าใจ และสามารถบอกผลของความรับผิดชอบได้
5. เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ ความเข้าใจ และสามารถระบุผู้รับผิดชอบได้

บทนำ

ความรับผิดชอบเป็นคุณลักษณะที่สำคัญของพลเมืองประชาธิปไตย ความรับผิดชอบไม่เพียงมีต่อตนเอง แต่หมายถึงความรับผิดชอบต่อครอบครัว ชุมชน และสังคม ทั้งในชีวิตประจำวันของตนเองและในการดำรงอยู่ในสังคมร่วมกับบุคคลด้วย

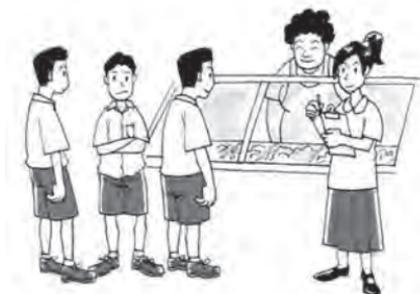
บทเรียนเรื่องความรับผิดชอบจะช่วยให้ผู้เรียนได้รู้ถึงความสำคัญของความรับผิดชอบที่มีต่อสังคมและต่อตนเอง ที่มาอันหลากหลายของความรับผิดชอบ ความสำคัญของความรับผิดชอบ และ ผลของความรับผิดชอบที่จะเกิดขึ้น

ความหมายของ ความรับผิดชอบ

ความรับผิดชอบ คือ **หน้าที่** หรือ **พันธะ** ที่จะต้องทำหรือไม่ทำอะไรบางอย่าง การทำหรือไม่ทำตามความรับผิดชอบนั้นมักจะมีผลเป็น **ประโยชน์** ที่จะได้รับ และอาจมี **บทลงโทษ** หรือ การลงโทษ

ที่มาของ ความรับผิดชอบ

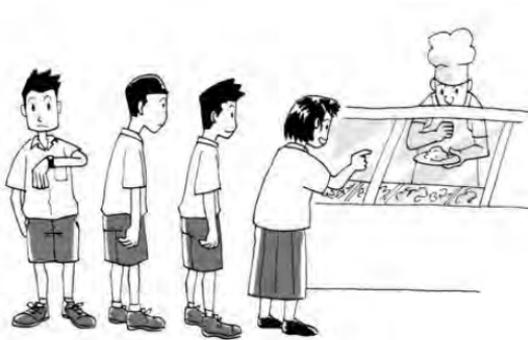
1. คำสัญญา หรือ สัญญา เมื่อให้คำสัญญากับใครไว้ บุคคลต้องรับผิดชอบหรือเกิดพันธะที่ต้องรักษาคำสัญญา หรือ “ทำตามที่ได้พูดไว้” คำสัญญาอาจให้ไว้อย่างไม่เป็นทางการ คำสัญญาอาจทำในรูปแบบของข้อตกลงตามกฎหมายเรียกว่า “สัญญา” เมื่อให้สัญญาหรือคำสัญญาจึงเท่ากับยินยอม หรือยินดีที่จะปฏิบัติตามความรับผิดชอบหรือพันธะดังกล่าว เช่น การยืมเงินเพื่อนแล้วสัญญาว่าจะคืน หรือ การทำสัญญาเช่าหอพักเป็นเวลา 1 ปี
2. การมอบหมาย หรือ การได้รับมอบหมาย คือ การกำหนดความรับผิดชอบและการยอมรับความรับผิดชอบระหว่างผู้มอบหมายและผู้ได้รับมอบหมาย การมอบหมายและการได้รับมอบหมาย ในชีวิตของเราเกิดขึ้นได้ในทุกวัน และทุกระดับความสัมพันธ์ ผู้ที่มอบหมายจะเป็นผู้ที่มีอำนาจหน้าที่ในการมอบหมาย

ตัวอย่าง ในครอบครัว ผู้ปกครองมอบหมายให้ลูกหลาน หรือ เยาวชนได้ปกครอง ให้ทำงานบ้าน ในโรงเรียน ครูมอบหมาย การบ้านให้นักเรียน ผู้อำนวยการของโรงเรียนมอบหมายให้ นางสาวพิมพ์พร นักเรียนชั้น ม. 3 เป็นผู้รับผิดชอบในการรักษา ระเบียบห้องอาหาร

3. **การแต่งตั้ง หรือ ได้รับการแต่งตั้ง** คือ บุคคลที่ได้รับเลือกและ ได้รับการแต่งตั้งให้รับตำแหน่งใด ๆ บุคคลนั้นจะต้องปฏิบัติตาม และดำเนินการตามความรับผิดชอบ เช่น ในครอบครัว ปู่แต่งตั้ง ทนายความในการจัดการมรดกของครอบครัว ในโรงเรียน ผู้อำนวยการแต่งตั้งรองผู้อำนวยการให้เป็นหัวหน้าโครงการ ในที่ทำงาน ผู้จัดการแต่งตั้งนายพิชัยเป็นผู้ช่วยผู้จัดการ ผู้ว่าราชการจังหวัดแต่งตั้งให้นายเข้มแข็งเป็นผู้ดูแลโครงการ ส่งเสริมผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นของจังหวัด
4. **อาชีพ** แต่ละอาชีพหรือแต่ละหน้าที่หรือแต่ละงานล้วนต้องม ีความรับผิดชอบ เช่น แพทย์ต้องรับผิดชอบต่อการรักษาผู้ป่วย อย่างทั่วถึง เท่าเทียม และให้มีสุขภาพปกติให้ดีที่สุด ช่างซ่อม รถยนต์ต้องรับผิดชอบต่อมรดกของลูกค้าให้ดีที่สุด พนักงาน ขายเป็นต้องขายสินค้าที่ไม่มีตำหนิและใช้งานได้ให้กับลูกค้า พนักงานบริการต้องรับผิดชอบต่อลูกค้าได้รับบริการที่ดีที่สุด ครูอาจารย์ต้องรับผิดชอบต่อสอนความรู้ให้กับนักเรียน ผู้จัดการ ธนาคาร ต้องรับผิดชอบต่อหาลูกค้านำเงินเข้ามาฝากหรือมากู้เงิน ธนาคาร

5. **กฎหมาย** กฎหมายสามารถกำหนดความรับผิดชอบให้กับทุกคนในสังคม เช่น กฎหมายกำหนดให้สวมหมวกกันน็อคเวลาขับขี่รถมอเตอร์ไซด์ และให้คาดเข็มขัดนิรภัยเวลาขับรถ หรือ การเข้ารับการเกณฑ์ทหารเมื่ออายุครบ หรือ การเสียภาษี
6. **ขนบธรรมเนียม ประเพณี** ความรับผิดชอบบางอย่างมาจาก **ขนบธรรมเนียม ประเพณี** หรือการปฏิบัติตามมาตรฐานที่ปฏิบัติกันมาเป็นช่วงเวลาหนึ่ง ๆ และคนในสังคมนั้น ๆ ถูกคาดหวังให้ปฏิบัติตาม เช่น การดูแลบรรพบุรุษในยามแก่ชราของบรรดาลูกหลานประเทศในแถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ หรือ การเข้าแถวเพื่อรอคอยตามลำดับในบางสังคม

7. **ความเป็นพลเมือง** ประชาชนจะมีหน้าที่ ความรับผิดชอบอันเนื่องมาจากการเป็นพลเมืองของพวกเขา เช่น การติดตามข่าวสารบ้านเมืองในประเด็นสำคัญ ๆ การมีส่วนร่วมเพื่อแก้ไขหรือป้องกันปัญหาหรือพัฒนาส่วนรวม การใช้สิทธิเลือกตั้ง

8. **หลักศีลธรรมจรรยา** คือ กฎเกณฑ์หรือมาตรฐานการปฏิบัติที่ขึ้นอยู่กับหลักธรรมคำสอนของศาสนาและหลักการของความถูกต้องดีงามในสังคมนั้น เช่น การปฏิบัติต่อผู้อื่นด้วยความเคารพ การให้ความยุติธรรมต่อผู้อื่น

ผลของ ความรับผิดชอบ

ตามที่ได้ทราบถึงแหล่งที่มาของความรับผิดชอบ จะเห็นว่า ทุกคนที่เกิดมาต่างมีความรับผิดชอบและมีบทบาทของคนที่จะต้องรับผิดชอบ หากทุกคนต่างรับผิดชอบก็จะทำให้ส่วนรวมดำเนินไปอย่างราบรื่น ได้รับความสำเร็จ ได้รับประโยชน์ หรือได้รับรางวัลในรูปแบบต่าง ๆ หากขาดความรับผิดชอบโดยคนใดคนหนึ่ง หรือ กลุ่มใดกลุ่มหนึ่งแล้วงานก็ไม่สำเร็จ ไม่บรรลุเป้าหมาย และอาจได้รับโทษ

ตัวอย่าง :

คำถาม : ผลหรือประโยชน์ที่ได้รับจากความรับผิดชอบ ในกิจกรรมนี้

ผลหรือโทษที่ได้รับจากการไม่รับผิดชอบ ในกิจกรรมนี้

- 1) คำถาม : ผลหรือประโยชน์ที่ได้รับจากความรับผิดชอบ
ของคำสัญญาในกิจกรรมนี้

ผลหรือโทษที่ได้รับจากการไม่รับผิดชอบ ของการไม่ทำตาม
สัญญา

- 2) คำถาม : ผลหรือประโยชน์ที่ได้รับจากความรับผิดชอบตาม
อาชีพ

ผลหรือโทษที่ได้รับจากการไม่รับผิดชอบ ของการไม่ทำตาม
บทบาทอาชีพของตน

- 3) คำถาม : ผลหรือประโยชน์ที่ได้รับจากความรับผิดชอบตาม
ความเป็นพลเมือง

ผลหรือโทษที่ได้รับจากการไม่รับผิดชอบ ของการไม่ทำตาม
ความเป็นพลเมือง

- 4) สรุป ปัญหาสังคมที่เกิดจากความไม่รับผิดชอบ เพราะในฐานะ
สมาชิกในสังคมและเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย จำเป็น
ต้องเรียนรู้เกี่ยวกับความรับผิดชอบ

การระบุ ผู้รับผิดชอบ

ประโยชน์ของการระบุผู้รับผิดชอบ การทราบว่าผู้ใดรับผิดชอบ
ในเรื่องใด ๆ นั้น เพื่อ

- 1) **ให้รางวัล** บุคคลหรือกลุ่มบุคคลที่ปฏิบัติตามความรับผิดชอบ
ควรได้รับรางวัล หรือ “รับชอบ” ในการกระทำตามความรับผิดชอบ
นั้น
- 2) **ลงโทษ** บุคคลคนหนึ่งหรือหลายคนที่กระทำหรือไม่กระทำ หรือ
เกิดผิดพลาดหรือความเสียหาย
- 3) **เป็นแนวทาง** สำหรับการกระทำในอนาคต

ตัวอย่าง / กรณีศึกษา

1. แนนงน้อย รดน้ำต้นไม้ในโรงเพาะชำของโรงเรียนจนผลิตดอก
ออกใบสวยงาม ครูสมศรีจึงให้เกรด 4 วิชาเกษตรกรรม
ความรับผิดชอบของแนนงน้อยนี้ ได้รับรางวัลหรือความดี
ความชอบแก่แนนงน้อย คือเกรดในวิชาเกษตรกรรม
2. แสนดี ไม่ชอบไปโรงเรียน แต่มักไปมั่วสุมกับเพื่อน ๆ เล่น
การพนันและสูบบุหรี่ จนในที่สุดต้องโดนไล่ออกจากโรงเรียน
ความไม่รับผิดชอบของแสนดี จะได้รับการลงโทษโดยการไล่ออก
จากโรงเรียน
3. สุดทน ชอบขับรถมอเตอร์ไซด์ซึ่ง เมื่อถูกจับตำรวจและทำโทษ
ด้วยการทำทัณฑ์บนกับพ่อแม่ของสุดทนด้วย
การพิจารณาความรับผิดชอบและการตัดสินใจลงโทษนี้เพื่อ
กำหนดพฤติกรรมของพ่อแม่ในการดูแลสุดทนในอนาคต
4. เข้าวันหนึ่ง สมพรขับรถสปอร์ตคันเล็กของเธอไปตามถนน
แคบ ๆ ในบริเวณที่อยู่อาศัย ทันใดนั้น เกษมก็ถอยรถกระบะ
ออกมาจากบ้านสู่เส้นทางที่รถสปอร์ตกำลังวิ่งมา เนื่องจาก
รถบรรทุกของขนาดใหญ่ซึ่งจอดอยู่บนถนนนั้นจอดบังอยู่ สมพร
ซึ่งกำลังวิ่งแฉ่วที่วิ่งข้ามถนน จึงไม่ทันสังเกตเห็นรถกระบะ
รถทั้งสองจึงชนกัน

- กิจกรรม ตามโจทย์ด้านบนดังกล่าว “ใครคือผู้รับผิดชอบความเสียหายที่เกิดขึ้น”

หรือ กรณีศึกษา เจ้าหน้าที่ช่วยชีวิตริมชายหาดตี๋มเปียร์และหลับจนเกิดเหตุมีผู้จมน้ำเสียชีวิต

รายวิชาที่ 3 ความมีวินัย

วัตถุประสงค์การเรียนรู้

1. เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ ความเข้าใจ และสามารถบอกภาพรวมเรื่องความมีวินัย
2. เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ ความเข้าใจ และสามารถบอกความหมายของความมีวินัยได้
3. เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ ความเข้าใจ และสามารถบอกที่มาของความมีวินัยได้
4. เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ ความเข้าใจ และสามารถบอกผลของความมีวินัยได้
5. เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ ความเข้าใจ และสามารถอธิบายถึงกฎ ระเบียบกับความมีวินัยได้

ระยะเวลาเรียน

1 ชั่วโมง

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

1. เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ ความเข้าใจ และสามารถบอกภาพรวมเรื่องความมีวินัย
2. เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ ความเข้าใจ และสามารถบอกความหมายของความมีวินัยได้
3. เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ ความเข้าใจ และสามารถบอกที่มาของความมีวินัยได้
4. เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ ความเข้าใจ และสามารถบอกผลของความมีวินัยได้
5. เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ ความเข้าใจ และสามารถอธิบายถึงกฎ ระเบียบกับความมีวินัยได้

ภาพรวมของการเรียน เรื่อง ความเป็นวินัย

ผู้เรียนจะได้เรียนรู้ถึงภาพรวมเรื่องความเป็นวินัยที่มีความสำคัญทั้งต่อตนเองและต่อการอยู่ร่วมกันกับบุคคลอื่น ในชุมชนและสังคม โดยเฉพาะในสังคมประชาธิปไตยที่ผู้คนมีสิทธิ เสรีภาพ และมีความหลากหลาย วินัยจะเป็นเครื่องมือช่วยสร้างความเป็นระเบียบเรียบร้อยในการอยู่ร่วมกันท่ามกลางความแตกต่าง และเป็นแนวทางในการปฏิบัติต่อกันในสังคม

ในบทเรียนนี้ ผู้เรียนจะได้เรียนรู้ถึงความหมายอย่างกว้างของความเป็นวินัย ในระดับของกฎระเบียบ กฎหมาย และ ข้อตกลงเพื่อความเป็นระเบียบเรียบร้อย ผู้เรียนจะได้ทราบถึงความหมาย ความสำคัญ แแหล่งที่มาของวินัย ผลของการมีวินัย การออกกฎระเบียบ และการติดตามประเมินกฎ ระเบียบ

DISCIPLINE RULES & PRINCIPLE

ภาพแสดงความเป็นระเบียบเรียบร้อยของสังคมที่มีวินัย แม้ในภาวะวิกฤต

ภาพที่ 1 และ ภาพที่ 2 แสดงเหตุการณ์สึนามิ ที่ประเทศญี่ปุ่น
เมื่อวันที่ 11 มีนาคม 2011

ภาพที่ 3 และ ภาพที่ 4 ชาวญี่ปุ่นที่ประสบภัย
หลังเหตุการณ์สึนามิ

ภาพที่ 5 และ ภาพที่ 6 ชาวญี่ปุ่นที่ประสบภัย หลังเหตุการณ์สึนามิ
ที่ตู้โทรศัพท์ และ บริเวณรถไฟใต้ดิน

ภาพชาวญี่ปุ่นเข้าแถวรอคิวเพื่อโทรศัพท์ติดต่อญาติ

ความหมายของ ความมีวินัย

วินัย หมายถึง การปฏิบัติตามกฎหมาย ข้อบังคับ ข้อตกลง หรือ ระเบียบแบบแผน ข้อปฏิบัติ ซึ่งเป็นกลไกสำคัญในการช่วยให้ความยุติธรรมและความเป็นระเบียบเรียบร้อยในสังคม และอย่างไรก็ตามความมีวินัยในที่นี้รวมถึงการปฏิบัติตนหรือการพฤติกรรมที่เหมาะสมและส่งผลดีต่อตนเองและสังคมอย่างสม่ำเสมอ

ความมีวินัยในชีวิตประจำวัน ที่คุ้นเคยได้แก่ การปฏิบัติตามกฎหมาย กฎระเบียบ และข้อบังคับ การขับรถตามกฎหมาย หรือกล่าวว่าเป็นพลเมืองที่ปฏิบัติตามกฎหมาย แต่การมีวินัยในชีวิตประจำวันไม่จำเป็นต้องมีกฎหมาย กฎระเบียบ หรือ กติกา แต่พลเมืองสามารถมีวินัยได้ในทุกระดับ เช่น การวินัยต่อตนเอง ด้วยการตรงต่อเวลา หรือ การปฏิบัติสิ่งที่ควรปฏิบัติอย่างสม่ำเสมออย่างการออกกำลังกาย การเข้าแถวตามลำดับ หรือ ในระดับครอบครัว ชุมชน ละสังคม เช่น การดูแลความสะอาด บ้านเรือนอย่างสม่ำเสมอ การปฏิบัติตามกฎหรือข้อตกลงในครอบครัว การปฏิบัติตามธรรมเนียม วัฒนธรรม และประเพณีของชุมชน

ที่มาของ ความมีวินัย

ที่มาของความมีวินัย จำแนกเพื่อความเข้าใจง่าย ๆ ดังนี้

- 1) **ตัวบุคคล** เป็นวินัยที่มาจากภายในจิตใจของแต่ละบุคคล เรียกว่า วินัยในตนเอง เช่น การตรงต่อเวลา การจัดสิ่งของเป็นระเบียบ การแต่งกายสุภาพเรียบร้อย การทำการบ้านและอ่านหนังสือตามเวลาที่กำหนด
- 2) **สังคม** ซึ่งประกอบด้วย ครอบครัว ชุมชน และสังคม เป็นวินัยที่มาจากภายนอกจากการมีปฏิสัมพันธ์และการอยู่กับบุคคลอื่น และอยู่ร่วมกันในสังคม ได้แก่ การจัดระเบียบของสังคม การให้ลำดับความสำคัญก่อนหลัง การมีข้อตกลง ระเบียบ หรือกฎหมาย

การพัฒนาความมีวินัยทั้งสองระดับต้องไปด้วยกัน กล่าวคือ การใช้ บังคับใช้กฎ ระเบียบ และกฎหมายต่างเป็นการบังคับควบคุมและสร้างวินัยจากภายนอก ซึ่งต้องควบคู่ไปกับการเสริมสร้างวินัยภายในตัวบุคคลด้วย

วินัยระดับบุคคล คือ

1. **วินัยในความประพฤติทั่วไป** เช่น การตรงต่อเวลา ปฏิบัติตามกฎหมายระเบียบและคำสั่ง รู้จักกาลเทศะ รู้ว่าสิ่งใดควรสิ่งใดไม่ควร ประพฤติตนเหมาะสมกับวัย รักษาคำพูดหรือคำสัญญาที่ให้ไว้กับผู้อื่น
2. **วินัยในกิจวัตรประจำวัน** เช่น การมีระเบียบในตนเอง ตั้งแต่การดูแลความสะอาดของร่างกาย การแต่งกาย การจัดการความเป็นระเบียบของสิ่งของ การทำกิจวัตรตามกำหนดเวลาสม่ำเสมอ และการดูแลช่วยเหลือตนเองได้ตามวัย
3. **วินัยในการเรียน** เช่น การตั้งใจเรียน รับผิดชอบในการเรียนหรือกิจกรรมอื่น ๆ อย่างเหมาะสม ฝึกฝนการบ้าน และกิจกรรมเพื่อส่งเสริมทักษะอื่น ๆ โดยตนเอง
4. **วินัยในการทำงาน** เช่น ความรับผิดชอบ เมื่อได้รับมอบหมายให้ทำสิ่งใดก็ทำงานสำเร็จและทำอย่างเต็มความสามารถ
5. **วินัยในการควบคุมตนเอง** เช่น ควบคุมอารมณ์ได้ มีพฤติกรรมและการแสดงออกทางอารมณ์อย่างเหมาะสม มีความอดทนอดกลั้นต่อสิ่งที่ส่งผลต่ออารมณ์ และความยากลำบาก

วินัยในระดับสังคมที่ต้องส่งเสริม คือ

1. **มีความรับผิดชอบต่อน้ำที่ของตนเอง** หมายถึง การปฏิบัติหน้าที่ของตนเองตามที่ได้รับมอบหมายอย่างเต็มกำลังความสามารถ จนกระทั่งงานสำเร็จลุล่วงตรงตามเวลา รวมทั้งความรับผิดชอบต่อเมื่องานล้มเหลว และพยายามหาทางแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น
2. **ปฏิบัติตามระเบียบแบบแผน กฎหมาย และข้อบังคับหรือข้อปฏิบัติที่สังคมกำหนด** รวมทั้งหลักศาสนาตามที่สังคมยึดถือเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจของสมาชิกในสังคมหรือตามความเชื่อของแต่ละบุคคล ผู้ที่มีระเบียบวินัยจะต้องให้ความเคารพและปฏิบัติตามประเพณีที่ดั่งงามของสังคมนั้น ๆ ด้วย จึงจะสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมด้วยความสุข
3. **คำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวม** การคิดถึงเพียงประโยชน์ส่วนตนทำให้ละเลยการปฏิบัติตามวินัยของสังคม และส่งผลกระทบต่อบุคคลอื่น และสังคมโดยรวม โดยเฉพาะพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยอันเป็นระบอบการปกครองที่ให้ความสำคัญต่อสิทธิ เสรีภาพ ของสมาชิกในสังคม การคำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวมจึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง

ผลของ ความมีวินัย

วินัยเป็นเครื่องกำกับสังคม การไม่มีวินัยหรือไม่ปฏิบัติตามระเบียบของสมาชิกในสังคมจะส่งผลกระทบต่อสมาชิกคนอื่น ๆ หากสมาชิกในสังคมมีวินัย สังคมจะมีความเจริญก้าวหน้าและพัฒนาอย่างรวดเร็ว

หน้าที่ของวินัย

1. ต่อสังคม วินัยเป็นแนวทางสำหรับปฏิบัติในการอยู่ร่วมกัน ผู้คนปฏิบัติไปในทิศทางเดียวกัน ไม่เบียดเบียนกันและกัน เพื่อความสงบเรียบร้อย
2. ต่อบุคคล วินัยเป็นเครื่องควบคุมความประพฤติทางกาย วาจา ใจ ไม่ทำอะไรตามความคุ้นเคยหรือตามใจตนเอง และต้องคิดถึงประโยชน์ของผู้อื่น โดยเฉพาะความเดือดร้อนที่จะเกิดแก่ผู้อื่น หรือ การเสียประโยชน์ของส่วนรวม อันเกิดจากการกระทำของตน สำนึกดังกล่าวจะพัฒนาให้เป็นผู้มีความรับผิดชอบต่อผู้อื่นและสังคม

บุคคลที่ได้รับการส่งเสริมและพัฒนาจนเป็นผู้มีวินัย จะเป็นพลเมืองที่มีลักษณะอันเป็นที่ปรารถนาของสังคมประชาธิปไตย ดังนี้

1. มีระเบียบ เคารพและปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ กฎ ระเบียบของสังคม ได้แก่ เคารพกฎหมายบ้านเมือง กฎจราจร ปฏิบัติตามขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมอันดีงาม
2. มีความตั้งใจทำงานให้สำเร็จและติดตามผลงานที่ได้กระทำวางแผนในการใช้เวลา ในการทำงานและการดำเนินชีวิต พฤติกรรมที่แสดง ได้แก่ แบ่งเวลาในการปฏิบัติกิจกรรมดำเนินชีวิตประจำวัน
3. เคารพในสิทธิ เสรีภาพของผู้อื่น แสดงออกโดยมีความตรงต่อเวลา รู้จักกาลเทศะ รู้จักเสียสละ ประพฤติตนเสมอต้นเสมอปลาย แสดงมารยาทได้ถูกต้องตามกาลเทศะอย่างสม่ำเสมอ
4. มีความอดทน ขยันหมั่นเพียร ฝึกฝนและควบคุมตนเองได้
5. มีความเชื่อมั่นในตนเองและมีความเป็นผู้นำในลักษณะมุ่งอนาคต อันเป็นผลจากการรู้จักประเมินตนเอง ประเมินข้อดีข้อเสียของตนเอง มุ่งมั่นปรับปรุงและพัฒนาตนเอง

ตัวอย่าง

ความไม่มีวินัยที่พบเห็นในชีวิตประจำวัน

ภาพ การสวมรองเท้าของนักเรียน

ภาพ การขึ้นรถเมล์ของประชาชน

กฎ ระเบียบ กับความมีวินัย

ในสังคมประชาธิปไตย ความเสมอภาคเท่าเทียมและใช้สิทธิของตนโดยไม่ละเมิดสิทธิผู้อื่นนั้น จำเป็นต้องมีข้อตกลงเพื่อถือปฏิบัติร่วมกัน ข้อตกลงนั้นครอบคลุมถึงกฎ ระเบียบ ข้อบังคับ ข้อตกลง กติกา มารยาท และกฎหมาย ซึ่งถือเป็นแนวทางปฏิบัติร่วมกันในสังคม หากไม่ถือปฏิบัติตามข้อตกลง จะต้องมีบทลงโทษตามเงื่อนไขและข้อกำหนดตามข้อตกลงนั้น เช่นเดียวกัน ในสังคมของการอยู่ร่วมกันเพื่อให้สังคมดำเนินไปอย่างมีระเบียบวินัย สงบสุข และไม่ละเมิดสิทธิ เสรีภาพของผู้อื่น ผู้ปกครองจึงต้องมีอำนาจหน้าที่ในการออกและบังคับใช้กฎ ระเบียบ และกฎหมายเหล่านั้น

ในฐานะพลเมืองที่กฎหมาย กฎระเบียบ ข้อตกลง ข้อบังคับเหล่านั้น ต้องเข้าใจถึงกฎเกณฑ์ที่ดีควรมีลักษณะดังนี้

- 1) มีความเป็นธรรม คือ กฎเกณฑ์ดังกล่าวมีผลบังคับใช้กับทุกคนอย่างเท่าเทียมกัน ไม่มีการยกเว้นต่อบุคคลใดหรือกลุ่มใด โอกาสใดโอกาสหนึ่ง สถานการณ์ใดสถานการณ์หนึ่ง หรือกรณีใดกรณีหนึ่ง เช่น การเลือกปฏิบัติต่อเพศ วัย อายุ ฐานะทางเศรษฐกิจ หรือ มีการบังคับใช้ในบางช่วงเวลา หรือหละหลวมการบังคับใช้ในบางเวลา

- 2) เข้าใจได้ง่าย ไม่ต้องการตีความหรือหาความหมายที่สลับซับซ้อน
- 3) ได้รับการออกแบบอย่างดีเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย เช่น การมีส่วนร่วมของผู้ที่เกี่ยวข้อง มีการประกาศให้ทุกคนรับทราบโดยทั่วกัน
- 4) ชัดเจนว่าคาดหวังอะไร ต้องมีความชัดเจนว่าต้องการแก้ไขป้องกัน เรื่องใด
- 5) ข้อปฏิบัติจะไม่แทรกแซงหรือเกิดผลกระทบต่อคุณค่าอื่น ๆ เช่น ความเป็นส่วนตัว หรือเสรีภาพส่วนบุคคล
- 6) สามารถปฏิบัติตามได้

รายวิชาที่ 4
ความซื่อสัตย์

วัตถุประสงค์การเรียนรู้

1. เพื่อผู้เรียนมีความรู้ ความเข้าใจ และสามารถอธิบายภาพรวมเรื่องความซื่อสัตย์ได้
2. เพื่อผู้เรียนมีความรู้ ความเข้าใจ และสามารถบอกความหมายของความซื่อสัตย์ได้
3. เพื่อผู้เรียนมีความรู้ ความเข้าใจ และสามารถอธิบายความซื่อสัตย์ในระดับต่าง ๆ ได้
4. เพื่อผู้เรียนมีความรู้ ความเข้าใจ และสามารถอธิบายผลของการมีความซื่อสัตย์ได้
5. เพื่อผู้เรียนมีความรู้ ความเข้าใจ และสามารถอธิบายลักษณะหรือพฤติกรรมพลเมืองที่ซื่อสัตย์ได้

ระยะเวลาเรียน

1 ชั่วโมง

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

1. ผู้เรียนมีความรู้ ความเข้าใจ และสามารถอธิบายภาพรวมเรื่องความซื่อสัตย์ได้
2. ผู้เรียนมีความรู้ ความเข้าใจ และสามารถบอกความหมายของความซื่อสัตย์ได้
3. ผู้เรียนมีความรู้ ความเข้าใจ และสามารถอธิบายความซื่อสัตย์ในระดับต่าง ๆ ได้
4. ผู้เรียนมีความรู้ ความเข้าใจ และสามารถอธิบายผลของการมีความซื่อสัตย์ได้
5. ผู้เรียนมีความรู้ ความเข้าใจ และสามารถอธิบายลักษณะหรือพฤติกรรมพลเมืองที่ซื่อสัตย์ได้

ภาพรวมเรื่อง ความซื่อสัตย์

ผู้เรียนจะได้เรียนรู้ถึงภาพรวมเรื่องความซื่อสัตย์ – คุณลักษณะพื้นฐานของพลเมืองในสังคมประชาธิปไตยที่ต้องอยู่ร่วมกันอย่างสงบและสันติ กล่าวคือผู้คนในสังคมต้องไม่เบียดเบียน เอาเปรียบกันและกัน ใช้ประโยชน์จากส่วนร่วมเป็นของตัวเอง ประพฤติทุจริต หลอกลวงบุคคลอื่น ๆ ซึ่งในที่นี่เรียกว่าความไม่ซื่อสัตย์ อันจะนำไปสู่สังคมที่หลอกลวง คดโกง หรือเกิดการคอร์รัปชัน

การขาดความซื่อสัตย์ในเรื่องเล็ก ๆ น้อย ๆ ของบุคคลมักจะนำไปสู่ความไม่ซื่อสัตย์ในเรื่องที่ใหญ่ขึ้นเรื่อย ๆ ความไม่ซื่อสัตย์จึงเป็นปัญหาระดับชาติ และเป็นปัญหาของประชาธิปไตยที่เริ่มตั้งแต่ตัวบุคคล และต้องส่งเสริมสังคมที่มีความซื่อสัตย์สุจริต ซื่อตรง เพื่อนำประเทศชาติไปสู่สังคมประชาธิปไตยที่สงบและสันติได้จริง อย่างไรก็ตาม ความไม่ซื่อสัตย์ในสังคมอาจมีสาเหตุจากค่านิยมในสังคม เช่น การยกย่องส่งเสริมความเจริญและความสำเร็จของคนจากทรัพย์สิน เงินทอง หรือ ตำแหน่งหน้าที่การงาน หรือ การประเมินจากภายนอก ทำให้คนในสังคมแสวงหาสิ่งที่เป็นเรื่องภายนอกและให้ความสำคัญกับความซื่อสัตย์ซึ่งเป็นความเจริญภายในลดลง และทำให้เกิดพฤติกรรมการดำเนินชีวิตในลักษณะกอบโกย ฉ้อฉล คดโกง

ใช้อำนาจ และอิทธิพล เพื่อให้ได้มาซึ่งภาพความเจริญภายนอกดังกล่าว ซึ่งพฤติกรรมดังกล่าวจะส่งผลเสียหายขยายผลจากตนสู่บุคคลรอบข้าง สู่ชุมชน สังคม และประเทศชาติ

ในบทเรียนนี้ ผู้เรียนจะได้เรียนรู้ถึงความหมาย ความซื่อสัตย์ในระดับต่าง ๆ ผลของการมีความซื่อสัตย์ และลักษณะหรือพฤติกรรมที่ซื่อสัตย์

ความซื่อสัตย์ หมายถึงอะไร

ความซื่อสัตย์ คือ การประพฤติตนที่ยึดมั่นในความซื่อตรง จริ่งใจ ไม่คดโกง ไม่โกหกหลอกลวง และจะไม่ให้ผู้ใดกระทำเช่นนั้น

ความซื่อสัตย์ แสดงออกได้ 3 ลักษณะ

- 1) ความซื่อสัตย์ทางกาย คือ การปฏิบัติตรงไปตรงมาไม่โกหก ไม่ทุจริต
- 2) ความซื่อสัตย์ทางวาจา คือ การพูดความจริง
- 3) ความซื่อสัตย์ทางใจ คือ ความจริงใจ ความจริงที่เชื่อถือได้ ความมีเกียรติ ความยุติธรรมและความจงรักภักดี

ความซื่อสัตย์ ในระดับต่างๆ

การซื่อสัตย์ต่อตนเอง

การเป็นคนซื่อสัตย์ต่อตนเองทำให้บุคคลประสบความสำเร็จ เช่น ตรงต่อเวลา หากตั้งใจจะลดน้ำหนัก ด้วยการงดรับประทานของหวาน แม้ว่าจะไม่มีใครอื่นเห็นก็จะไม่แอบรับประทาน หรือ การตั้งใจจะทำการบ้านให้เสร็จ เมื่อกลับบ้านก็ทำการบ้านจนเสร็จ แล้วจึงไปพักผ่อน

การซื่อสัตย์ต่อครอบครัว

ในสถานภาพที่เป็นลูก ต้องยึดมั่นในคำสั่งสอนอบรมของพ่อแม่ ขณะที่สามีและภรรยาต้องซื่อสัตย์ต่อกัน

การซื่อสัตย์ต่อหน้าที่การงาน

คือ ซื่อสัตย์ในการทำงานหรือส่วนที่รับผิดชอบปฏิบัติงานอย่างรอบคอบ เต็มกำลัง ไม่ทอดทิ้งงาน ไม่ปฏิบัติงานล่าช้า ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความรู้ความสามารถ ตรงไปตรงมา ไม่ว่าบุคคลจะมีอาชีพใด ทุกอาชีพต้องซื่อสัตย์ต่อหน้าที่ หากเป็นพ่อค้า ต้องไม่ใช้เล่ห์เหลี่ยม ฉ้อฉล คดโกง หากเป็นข้าราชการ ไม่ใช่

อำนาจในทางมิชอบ ไม่ทุจริต หรือแสวงหาผลประโยชน์แก่ตนเอง อิทธิพลชู้บังคับแถมกับความมั่งคั่ง หากเป็นเช่นนั้นก็จะนำมาซึ่งความเจริญของสังคม

การซื่อสัตย์ต่อมิตร

ความเป็นมิตรนั้นจะคงทนถาวรอยู่ได้ตลอดไปก็ต้องมีความซื่อสัตย์ต่อกัน ไม่คิดคดทรยศต่อกัน มิตรภาพจึงจะยาวนาน บุคคลต้องมีการคบหาสมาคมกับผู้อื่น เป็นมิตรต่อกัน และพึ่งพาอาศัยกัน หากไม่ซื่อตรงต่อกัน อาจแตกความสามัคคีหรืออยู่ในสังคมได้ยากเพราะไม่มีความไว้วางใจต่อกัน

การซื่อสัตย์ต่อสังคม

คือ การไม่เบียดเบียนเอาประโยชน์ของส่วนรวมมาเป็นของตนเอง และ รวมส่งเสริมและสร้างให้ผู้อื่นมีคุณลักษณะพลเมืองที่ซื่อสัตย์

การซื่อสัตย์ต่อประเทศชาติ

ไม่เพียงแต่ข้าราชการ รัฐบาล หรือผู้ที่ได้รับมอบอำนาจหน้าที่เท่านั้น แต่พลเมืองต้องมีความซื่อสัตย์ต่อประเทศชาติในฐานะพลเมือง เช่น การเสียภาษี เป็นทหาร รักษากฎหมาย รักษาความสงบเรียบร้อย การซื่อสัตย์ต่อประเทศชาติ เป็นสิ่งที่สำคัญที่สุดเพราะหากชาติอยู่ไม่ได้ คนในชาติก็อยู่ไม่ได้

ผลของการมี ความซื่อสัตย์

เรื่องเล่า “เด็กเลี้ยงแกะ” ที่ร้องตะโกนให้ชาวบ้านมาช่วยว่าจะมีหมาป่ามากินแกะ ทั้งที่ไม่มีหมาป่ามากินแกะและเมื่อชาวบ้านมาช่วยแต่กลายเป็นว่าเด็กโกหกและหัวเราะเยาะที่หลอกคนอื่นได้ ต่อมาเมื่อมีหมาป่ามาจริง ๆ ตะโกนทำอะไรก็ไม่มีใครเชื่อ เพราะคิดว่าเป็นการโกหกอีกในที่สุด เด็กก็ต้องสูญเสียนะไป บทเรียนจากเรื่องนี้แสดงให้เห็นว่า คนเราจะต้องมีความซื่อสัตย์ทั้งการกระทำและคำพูด จึงจะเป็นที่เชื่อถือของผู้อื่น

เรื่อง “ของขวัญอันล้ำค่า” ชายชราคนหนึ่งแม้จะแก่มาก แต่ร่างกายของเขาแข็งแรง ตายังไม่ฝ้าฟาง หูก็ยังไม่วุ่นวาย เขามีลูกหลานมากมาย แต่เขาก็ยังเป็นคนจัดการทุกสิ่งทุกอย่างภายในครอบครัว ปีนี้เขาตัดสินใจว่าจะเลือกใครคนหนึ่งจากลูกชาย 5 คน มาสืบทอดภารกิจที่บ้านเสียที แต่ว่าจะเลือกใครดีละ ชายชราพยายามคิดหาวิธี

เขาสั่งให้ลูกชายทั้ง 5 คน มาพบแล้วแจกเมล็ดดอกไม้ให้คนละ 1 เมล็ด พร้อมทั้งบอกว่า ใครสามารถปลูกเมล็ดพืชนี้ให้งอกงาม จนออกดอกบานสะพรั่งภายใน 3 เดือน คนนั้นจะได้เป็นผู้สืบทอดมรดกต่อไป ลูกทั้ง 5 ได้เมล็ดพืชมาแล้วต่างนำไปปลูกดูแลเอาใจใส่เป็นอย่างดี ลูกชายคนเล็กชื่อ แก้ว เมื่อได้เมล็ดดอกไม้ไปแล้วเขาก็นำไปปลูกในกระถาง รดน้ำเอาใจใส่

เป็นอย่างดี แต่เมล็ดนั้นก็ไม่ได้แก่กล้าสักที เขารู้สึกท้อแท้เสียใจมาก วันเวลาผ่านไปอย่างรวดเร็ว สามเดือนต่อมาฤดูร้อนย่างกรายมาถึงแล้ว

ชายชราผู้เป็นพ่อกำหนดว่าวันนี้จะเป็นวันคัดเลือกดอกไม้ของลูก ลูกทุกคนต่างอุ้มกระถาง ดอกไม้ที่ออกดอกบานสะพรั่งอย่างสวยงามมาให้ผู้เป็นพ่อชม เพื่อรอการคัดเลือก ชายชราเดินตรวจดอกไม้ที่สวยงามในมือของลูก ๆ ทีละคน จากบุตรชายคนโตมาจนถึงบุตรชายคนที่ 4 โดยมีได้หยุดเลย เมื่อเดินมาถึงแก้ว บุตรชายคนสุดท้ายซึ่งยืนถือกระถางดินเปล่า ที่ไม่มีทั้งต้นไม้และดอกไม้ ชายชราจึงหยุดอยู่ตรงนั้น แก้วน้ำตาไหลพราก กล่าวกับบิดาอย่างสำนึกผิดว่า “พ่อครับผมขอโทษ ผมไม่มีดอกไม้จะมอบให้พ่อ” ชายชรากลับยิ้มและกล่าวอย่างเมตตาว่า “ลูกเอ๋ย สิ่งที่เจ้ามอบให้พ่อนั้นมีค่ายิ่งกว่าดอกไม้มากมายนัก”

ลูกชายทุกคนเมื่อได้ฟังก็ต่างมองหน้ากันชายชราจึงเปิดเผยความลับต่อลูก ๆ ว่า ที่แท้เมล็ดพืชที่ตนแจกแก่ทุกคนนั้น เป็นเมล็ดพืชที่นำไปคั่วจนสุกแล้ว ดังนั้น ต้นไม้ที่ผลิดอกสวยงามเหล่านั้น ล้วนมาจากเมล็ดพืชจากที่อื่นไม่ใช่เมล็ดพืชที่ผู้เป็นพ่อแจกให้ กระถางดินเปล่าของลูกชายคนเล็กจึงเป็นสักขีพยานยืนยันความซื่อสัตย์ของเขา สุดท้ายชายชราจึงกล่าวอบรมลูก ๆ ว่า “ขอให้ลูก ๆ จงเป็นคนที่ซื่อสัตย์เถิด ความซื่อสัตย์เป็นสมบัติอันล้ำค่าของคนเรา”

ชายชราผู้มองการณ์ไกล มิได้มองหาลูกชายที่แข็งแรงร่ำรวย หรือเฉลียวฉลาดเลย หากแต่มองหาลูกชายที่ซื่อสัตย์จริงใจ แม้แก้วจะมีเพียงกระถางว่างเปล่า แต่ใจของเขางดงามยิ่งกว่าดอกไม้ใด ๆ

และ เรื่อง “คนตัดไม้กับเทวดา”

ชายตัดฟืนคนหนึ่ง...เข้าไปตัดฟืนในป่า เผอิญเขาทำขวานพลัดตกลงไปในสระน้ำ “โธ่...โธ่...โธ่...ฉันจะทำอย่างไรดี ว้ายน้ำก็ไม่ใช่” ชายตัดฟืนคร่ำครวญอยู่ริมสระ เพราะเขาไม่มีเครื่องมือทำมาหากินอีก เทพารักษ์ที่อยู่ใกล้ ๆ อดสงสารไม่ได้ จึงปรากฏกายให้เห็น แล้วเอื้อมมือลงไปในสระน้ำ คว่ำขวานเล่มหนึ่งส่งให้คนตัดฟืน “โอ...ท่าน...นี่มันขวานทอง ไม่ใช่ขวานของข้าหรอก” ชายตัดฟืนไม่ยอมรับ เทพารักษ์จึงงมขวานขึ้นมาให้อีกเล่มหนึ่ง

“นี่ก็ไม่ใช่ขวานของข้า...ของข้าขวานเหล็กธรรมดาท่าน ไม่ใช่ขวานเงิน” “เจ้าเป็นคนซื่อสัตย์” เทพารักษ์พูด “คนอย่างเจ้าหายาก เอ้าข้าให้ขวานทองกับขวานเงินเจ้าเป็นรางวัลก็แล้วกัน” กล่าวเสร็จแล้ว เทพารักษ์ก็หายตัวไป

คนตัดฟืน นำขวานทองและขวานเงินเดินกลับบ้าน พบใครก็อวดให้ชมและเล่าว่าได้มาอย่างไร “เทวดาท่านดีใจมากเลย ข้านั่งร้องไห้อยู่ริมสระ เดี่ยวเดียวเท่านั้น ท่านก็มางมขวานให้ แล้วก็ให้ขวานทองขวานเงินแก่ข้าอีกด้วย”

เพื่อนบ้านคนหนึ่งอยากได้บ้าง จึงเข้าไปในป่า ทำทีหาฟืน แล้วก็โยนขวานของตนทิ้งลงในน้ำ “ฮือ...ฮือ...ฮือ...คราวนี้ข้าหมดทางหากินแน่ ๆ” เทพารักษ์มางมขวานให้เช่นเคย “เอ้า ขวานทองเล่มนี้ของเจ้าใช่ไหม?” “ใช่ ใช่แล้วท่าน ของข้าเอง” ชายโลภมากพูดอย่างยินดี “เจ้าคนโง่ไม่น่าคบ” พูดแล้ว เทพารักษ์ก็หายวับไปกับขวานทอง และเพื่อนบ้านคนนั้นก็ไม่ได้รับขวานที่ตกลงไปในสระคืนอีกด้วย)

ผลของความซื่อสัตย์ นอกจากส่งผลต่อตนเองที่ทำให้ได้รับการชื่นชม ยกย่องและเป็นที่ยกย่องจากคนอื่นแล้ว ยังส่งผลที่ดีต่อบุคคลอื่นทั้งผู้ที่เกี่ยวข้องและไม่เกี่ยวข้อง ทั้งส่งผลดีต่อระดับชุมชนและสังคม ดังนี้

พลเมืองที่มีความซื่อสัตย์ทำให้

- 1) ระดับบุคคลคือเกิดความเชื่อมั่นในตนเอง ส่งเสริมให้ได้รับความไว้วางใจจากบุคคลรอบข้าง ส่งผลให้ชีวิตเรามีศักดิ์ศรี และได้รับการยกย่อง
- 2) ในระดับกลุ่ม ชุมชน หรือองค์กรความซื่อสัตย์ทำให้มีความโปร่งใสในกลุ่มหรือองค์กรนั้น และทำให้กลุ่มหรือองค์กรเป็นที่ไว้วางใจ และเจริญก้าวหน้า
- 3) ระดับประเทศชาติ ความซื่อสัตย์ทำให้ประเทศปราศจากปัญหา คอร์รัปชัน หรือการกระทำที่ส่งผลกระทบต่อประโยชน์ส่วนร่วม และสามารถนำผลประโยชน์ส่วนรมนั้นมาใช้เพื่อส่วนรวมอย่างเต็มที่

ลักษณะหรือพฤติกรรม พลเมืองที่ซื่อสัตย์

ลักษณะหรือพฤติกรรมที่ซื่อสัตย์ในฐานะพลเมือง จำแนกได้ ดังนี้

- 1) ความซื่อสัตย์ต่อกฎหมาย กฎระเบียบ คือ การปฏิบัติตามตามระเบียบ ข้อบังคับ หรือ กฎหมาย ไม่เลี่ยงกฎหมาย ไม่ยอมเป็นผู้กระทำการแทน (nominee) ในกรณีที่ไม่รู้ว่าเป็นการกระทำที่ไม่ซื่อสัตย์ หากทราบว่ามีการกระทำที่ไม่ซื่อสัตย์ต้องดำเนินการใด ๆ เพื่อไม่ให้เรื่องดังกล่าวเกิดขึ้น ต้องดำเนินการโดยเร็ว เมื่อได้รับคำร้อง
- 2) มีสำนึกของการรับการตรวจสอบ การตรวจสอบจากผู้อื่น ในบางครั้งมีความจำเป็นเพื่อทำให้ความซื่อสัตย์เห็นประจักษ์ หรือเรียกว่าความโปร่งใส และไม่ขัดขวางและให้ความร่วมมือในการตรวจสอบ
- 3) พลเมืองที่ซื่อสัตย์จะต้องสามารถแยกเรื่องส่วนตัวออกจากเรื่องของประโยชน์ส่วนรวม ไม่ใช่ตำแหน่ง หรือ อำนาจหน้าที่ มีอิทธิพลเหนือการตัดสินใจของเพื่อประโยชน์ส่วนรวม ไม่นำ

ความสัมพันธ์ส่วนตัวมาเป็นอิทธิพลต่อความคิดหรือการกระทำใด ๆ ที่ส่งผลต่อประโยชน์ส่วนรวมหรือการคงไว้ซึ่งกฎระเบียบ การไม่เข้าร่วมหรือไม่อยู่ในกระบวนการของโครงการที่ตนจะได้หรือสงสัยว่าจะได้รับประโยชน์ที่สมควรเป็นประโยชน์ของส่วนรวม ไม่ทำการใด ๆ ให้เกิดความสงสัยว่าจะขัดกับประโยชน์ส่วนรวม ไม่ใช่ทรัพยากรของส่วนร่วมเพื่อประโยชน์ส่วนรวม

- 4) เป็นแบบอย่างที่ดี พลเมืองที่มีความซื่อสัตย์ต้องไม่ละเมิดหลักความซื่อสัตย์ ปฏิบัติตนอย่างซื่อตรงต่อตนเอง และต่อผู้อื่นให้เห็นเป็นประจักษ์และสม่ำเสมอ

กรณีศึกษา

ภาพต่อไปนี้เกี่ยวกับความซื่อสัตย์อย่างไร

ให้ท่านทำแบบประเมินต่อไปนี้ อย่างซื่อสัตย์

ฉันเป็นคนซื่อสัตย์หรือไม่

จริง	ไม่จริง	การกระทำ
☐	☐	ฉันจริงใจและตรงไปตรงมา
☐	☐	ฉันไม่เคยโกหกหลอกลวงหรือขโมย
☐	☐	ฉันไม่ได้ตั้งใจที่จะทำให้ใครเกิดความเข้าใจผิดหรือโกรธกัน
☐	☐	ฉันยอมรับผิดเมื่อมาโรงเรียนสายหรือทำผิดระเบียบ
☐	☐	ฉันไม่เคยเปิดเผยความลับของเพื่อน
☐	☐	ฉันเคยเก็บของ/เงิน ได้นำแจ้งเพื่อคืนเจ้าของ
☐	☐	ฉันข้ามถนนโดยใช้ทางม้าลาย / สะพานลอยเสมอ
☐	☐	ฉันไม่เคยลัดคิว
☐	☐	ฉันไม่เคยแอบดู หรือลอกข้อสอบเพื่อน
☐	☐	ฉันไม่เคยหยิบของเพื่อนมาใช้โดยไม่ได้รับอนุญาต
☐	☐	ฉันไม่เคยผิดคำสัญญากับพ่อแม่เพื่อน หรือใคร ๆ

รายวิชาที่ 5 : ความมีเหตุผล

วัตถุประสงค์การเรียนรู้

1. เพื่อผู้เรียนมีความรู้ ความเข้าใจ และสามารถอธิบายภาพรวมเรื่องความมีเหตุผล
2. เพื่อผู้เรียนมีความรู้ ความเข้าใจ และสามารถอธิบายความหมายของความมีเหตุผลได้
3. เพื่อผู้เรียนมีความรู้ ความเข้าใจ และสามารถอธิบายถึงแหล่งที่มาของเหตุผลได้
4. เพื่อผู้เรียนมีความรู้ ความเข้าใจ และสามารถอธิบายถึงผลของความมีเหตุผลได้
5. เพื่อผู้เรียนมีความรู้ ความเข้าใจ และสามารถอธิบายถึงลักษณะและพฤติกรรมของผู้ที่มีเหตุผลได้

ระยะเวลาเรียน

1 ชั่วโมง

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

1. ผู้เรียนมีความรู้ ความเข้าใจ และสามารถอธิบายภาพรวมเรื่องความมีเหตุผล
2. ผู้เรียนมีความรู้ ความเข้าใจ และสามารถอธิบายความหมายของความมีเหตุผลได้
3. ผู้เรียนมีความรู้ ความเข้าใจ และสามารถอธิบายถึงแหล่งที่มาของเหตุผลได้
4. ผู้เรียนมีความรู้ ความเข้าใจ และสามารถอธิบายถึงผลของความมีเหตุผลได้
5. ผู้เรียนมีความรู้ ความเข้าใจ และสามารถอธิบายถึงลักษณะและพฤติกรรมของผู้ที่มีเหตุผลได้

ภาพรวมของ การเรียนรู้เรื่อง ความมีเหตุผล

ความมีเหตุผลกับความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยมีความสัมพันธ์กันในระดับปรัชญาของระบอบประชาธิปไตยที่เชื่อในความมีเหตุผล รู้จักการคิดวิเคราะห์และตัดสินใจด้วยเหตุผลของมนุษย์ มนุษย์จึงปกครองตนเองได้ ในวิถีประจำวันของมนุษย์การคิดและตัดสินใจ โดยการคิดและใช้เหตุใช้ผลอยู่ตลอดเวลา กระนั้น ในเรื่องเดียวกันเหตุผลของแต่ละคนนั้นอาจแตกต่างกัน ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับที่มาของเหตุผลซึ่งมีความหลากหลายเช่นกัน เช่น เหตุผลตามหลักการวิทยาศาสตร์ เหตุผลที่มาจากความเชื่อส่วนบุคคล เหตุผลที่ได้จากข้อมูลเชิงประจักษ์ ความแตกต่างหลากหลายทางความคิดที่พบเห็นการตลอดเวลาแสดงให้เห็นความสำคัญของความเข้าใจเรื่องความมีเหตุผล สำหรับพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยความมีเหตุผล การใช้เหตุใช้ผลของพลเมืองต้องคำนึงถึงประโยชน์ของส่วนรวมด้วยเสมอ

“...ข้าพเจ้าอยากให้ทุกคนคำนึงถึง **กฎแห่งเหตุผล** ว่า **ผล** ที่เกิดขึ้นเพราะเหตุ คือการกระทำและผลนั้น จะเป็นผลดีหรือผลเสีย ก็เพราะกระทำให้ดีหรือให้เสีย ดังนั้น การที่จะทำงานใดให้บรรลุผลที่พึงประสงค์ จะต้องพิจารณาถึงวิธีการที่เหมาะสมก่อนเบื้องต้น แล้วลงมือกระทำตาม**หลักเหตุผล** ด้วยความตั้งใจจริง และด้วยความสุจริตใจ งานของแต่ละคนจึงจะเป็นผลดี และเชื่อถือได้ว่า ผลงานของแต่ละคนจะประมวลกัน เป็นความเจริญมั่นคงของบ้านเมืองได้ตั้งปรารถนา...”

พระบรมราโชวาทของ
พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 9
ในพิธีพระราชทานปริญญาบัตร
ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ความมีเหตุผล หมายถึงอะไร

ความมีเหตุผล หมายถึง การคิด การตัดสินใจ และการดำเนินการใด ๆ อย่างมีเหตุผล และต้องเป็นเหตุผลที่ได้รับการยอมรับและคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการกระทำอย่างรอบคอบ

หลักการใช้เหตุผล

ความมีเหตุผล หรือการใช้เหตุผล ผู้ใช้ต้องมีความเข้าใจชัดเจนต่อเรื่องหรือประเด็นนั้น ๆ หากเป็นความรู้ หรือข้อมูลก็ต้องเชื่อถือได้และได้รับการยอมรับกันโดยทั่วไป จึงยอมรับว่าเป็นการกระทำที่มีเหตุผล

นอกจากนี้ การกระทำที่มีเหตุผลนั้น ต้องไม่ละเมิด สิทธิ เสรีภาพ และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของบุคคลอื่น หรือมีผลกระทบต่อส่วนรวม และเพราะเหตุนี้บุคคลจึงปฏิบัติตามกระบวนการที่กำหนดไว้ในสังคมด้วยความเต็มใจ

กรณีศึกษา ให้ผู้เรียนแสดงความเห็นต่อการให้เหตุผลในแต่ละข้อต่อไปนี้

- 1) นายเขียวเลือกนายขาวเป็นผู้แทน เพราะนายขาวเคยมีบุญคุณมาก่อน

- 2) อาจารย์ประจำวิชาคณิตศาสตร์ออกกฎว่า หากนักเรียนเข้าห้องสาย 3 ครั้ง จะปรับตักวิชาคณิตศาสตร์
- 3) เยาวชนไม่ควรมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควร
- 4) ผู้ปกครองหอพักออกกฎห้ามนักศึกษากลับเข้าหอหลัง 24.00 น.
- 5) นายสมชาย ถูกจับและปรับเพราะไม่สวมหมวกกันน็อก

แหล่งที่มา ของเหตุผล

ในที่นี้ นำเสนอแหล่ง

- 1) **ความรู้ (Knowledge)** ผู้ที่มีความรู้จะใช้ความรู้เหล่านั้นเป็นข้อมูลในการประมวลความคิดและวิเคราะห์และใช้เป็นเหตุผล ในสังคม มนุษย์แต่ละคนมีความรู้แตกต่างกันไป ซึ่งความรู้ในที่นี้ไม่ได้จำกัดเพียงการศึกษาเล่าเรียน แต่ความรู้ได้รับจากการได้ยิน ได้ฟัง การคิด การค้นคว้า การฝึกฝน การปฏิบัติที่สั่งสมเป็นประสบการณ์ เป็นทักษะเชิงปฏิบัติ หรือความเข้าใจที่ได้รับผ่านประสบการณ์ อย่างไรก็ตาม ความรู้

ที่เรียนรู้ผ่านกระบวนการต่าง ๆ นั้นจะกลายเป็นความรู้ได้ ต้องได้รับการยอมรับว่าเป็นองค์ความรู้ จึงสามารถเป็นแหล่งที่มาของเหตุผลที่ได้รับการเชื่อถือได้

- 2) **ข้อมูล (Data) หรือ ข้อเท็จจริง (Fact)** เพื่อใช้สำหรับหาความจริงหรือวิเคราะห์เรื่องใดเรื่องหนึ่ง ข้อมูลหรือข้อเท็จจริงมักได้จากการค้นคว้า การอ่าน การทดลอง การรวบรวมจากสิ่งที่เป็นรูปธรรม และมีการจัดการข้อมูลเหล่านั้น
- 3) **ข้ออ้าง (Excuse)** สิ่งที่น่ามาอ้างสนับสนุนความคิดเห็นหรือการกระทำของตน ข้ออ้างจะตรงข้ามกับข้อมูล เพราะข้ออ้างไม่สามารถพิสูจน์ให้เห็นประจักษ์ หรือไม่สามารถสร้างความเชื่อถือต่อผู้อื่นได้
- 4) **ทัศนคติ (Attitude)** ความคิดเห็นเฉพาะบุคคลที่มีต่อเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ทัศนคติพัฒนาขึ้นจากประสบการณ์ที่หล่อหลอมขึ้นในแต่ละบุคคล และส่งผลต่อการใช้เหตุผลในชีวิตประจำวันเช่นกัน
- 5) **ความเชื่อ (Belief) ความนับถือศรัทธา (Faith)** เป็นเรื่องส่วนบุคคลที่มีต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใด และสิ่งนั้นจะมีผลต่อความคิดของบุคคลนั้น ๆ และถูกนำมาใช้เป็นเหตุผลที่ใช้ในการคิดและตัดสินใจต่อเรื่องใดเรื่องหนึ่งในวิถีประจำวันได้ ความเชื่อความนับถือศรัทธา มักมีความสัมพันธ์กับกลุ่มคนที่บุคคลสังกัดอยู่

ผลของ ความมีเหตุผล

- 1) บุคคลที่มีเหตุผลจึงมีการตัดสินใจอย่างละเอียดรอบคอบ ใช้ข้อมูล และมีหลักการในการตัดสินใจ
- 2) บุคคลที่มีเหตุผลจึงได้รับความไว้วางใจเพราะไม่ใช่อารมณ์ แต่ยึดในหลักการและข้อมูลที่เชื่อถือได้ ส่งผลให้การตัดสินใจ และการกระทำนำพาสิ่งที่ดีและถูกต้องมากกว่า
- 3) บุคคลที่มีเหตุผลจึงได้รับการยอมรับจากคนรอบข้าง
- 4) บุคคลที่มีเหตุผลจึงลดโอกาสผิดพลาดในการทำงานและการดำเนินชีวิต
- 5) บุคคลที่มีเหตุผลจึงลดผลกระทบต่อผู้อื่นและส่วนรวม

ลักษณะ/พฤติกรรม ของผู้ที่มีเหตุผล

พลเมืองที่มีเหตุผลจะมีลักษณะดังนี้

- 1) มีจุดยืน มีความมั่นคงของความคิดของตนเองเพราะตนสามารถมีเหตุผลอธิบายได้เสมอ ทำให้เกิดความมั่นใจและสามารถยืนยันทนในจุดยืนของตนเองและไม่ถูกรวบงำทางความคิดได้ง่าย ๆ
- 2) รับฟังความคิดเห็น คนที่มีเหตุผลจะรับฟังเหตุผลของผู้อื่น และสามารถประมวลผลหรือเข้าใจเหตุผลของผู้อื่นได้ดี เพื่อใช้เป็นข้อมูลสำหรับการใช้เหตุผลเพื่อตัดสินใจของตนต่อไป
- 3) ยอมรับผู้อื่นอย่างเต็มที่ หลังการฟัง และพิจารณาเหตุผลแล้ว คนที่มีเหตุผลจะพิจารณาในคำพูดหรือความคิดเห็นของบุคคลอื่นด้วย และหากจะ สนับสนุนการกระทำหรือแนวคิดหรือทำตามถ้อยคำเหล่านั้น ก็จะทำอย่างเต็มที่

พลเมืองที่ขาดเหตุผลหรือไม่ใช้เหตุผลนั้น มักจะ

- 1) ไม่สามารถยับยั้ง (หมายถึง การสู้ไม่ยอมถอย) เป็นเสียงข้างน้อยได้ เสียงส่วนใหญ่จะมีอำนาจในการตัดสินใจทำกรเรื่องใดเรื่องหนึ่งซึ่งเรียกว่าเสียงข้างมากซึ่งเป็นไปตามหลักการปกครองระบอบประชาธิปไตยที่เข้าใจและถือปฏิบัติกัน แต่ในการตัดสินใจจริง ๆ นั้นต้องคำนึงถึงเสียงข้างน้อยที่ไม่เห็นด้วยเพื่อการยอมรับและดำเนินการไปด้วยกันได้อย่างเข้าใจกันและประสบความสำเร็จ ดังนั้น หากเสียงข้างน้อยไม่มีเหตุผลในตนเองพอก็จะคล้อยตามเสียงข้างมากไปเพราะไม่สามารถยับยั้งในเหตุผลของตนเอง
- 2) จะยอมแพ้ต่อพวกมากลากไป การอุปถัมภ์กัน ความเป็นเครือญาติ ความเป็นพรรคพวกเดียวกัน ความสนิทสนมกัน อาจมีอิทธิพลต่อการใช้เหตุผลในการตัดสินใจ
- 3) ง่ายต่อการเข้าร่วมกับกลุ่มต่าง ๆ ในลักษณะของอารมณ์ร่วมมากกว่าเหตุผล

รายวิชาที่ 6
จิตสาธารณะ

วัตถุประสงค์การเรียนรู้

1. เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ ความเข้าใจ และสามารถบอกความหมายของจิตสาธารณะได้
2. เพื่อให้ผู้เรียนตระหนักถึงความสำคัญของจิตสาธารณะต่อการปกครองในระบอบประชาธิปไตย
3. เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ ความเข้าใจ และสามารถบอกแนวทางในการสร้างและพัฒนาจิตสาธารณะได้

ระยะเวลาเรียน

1 ชั่วโมง

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

1. ผู้เรียนมีความรู้ ความเข้าใจ และสามารถบอกความหมายของจิตสาธารณะ
2. ผู้เรียนตระหนักถึงความสำคัญของจิตสาธารณะต่อการปกครองในระบอบประชาธิปไตย
3. ผู้เรียนมีความรู้ ความเข้าใจ และสามารถบอกแนวทางในการสร้างและพัฒนาจิตสาธารณะ

จิตสาธารณะ คืออะไร เป็นอย่างไร

“จิตสาธารณะ” นับเป็นคุณลักษณะที่สำคัญอีกประการหนึ่งของพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย ราชบัณฑิตยสถาน ให้ความหมายว่า จิตสาธารณะคือ สำนึกหรือความคิดที่จะทำสิ่งที่ เป็นประโยชน์แก่สังคม หรือแก่คนทั่วไป เพราะจิตสาธารณะมาจาก 2 คำ คือ จิต และ สาธารณะ ซึ่งจิต คือ ความรู้สึกนึกคิดภายใน ส่วนสาธารณะ หมายถึง ทั่วไปหรือส่วนรวม ดังนั้นกล่าวโดยสรุปได้ว่าผู้มีจิตสาธารณะ คือผู้ที่ตระหนักถึงความเป็นไป ของส่วนรวม

คำว่าจิตสาธารณะนั้น (public mind) เป็นความรู้สึกภายในของบุคคล ที่ตระหนักว่าตนเป็นส่วนหนึ่งของสังคม มีความเป็นเจ้าของสมบัติ สาธารณะ ตลอดจนทรัพยากรต่าง ๆ ร่วมกับผู้อื่น จึงระมัดระวังการกระทำ ต่าง ๆ ของตนในฐานะสมาชิกคนหนึ่งของสังคม และใช้ทรัพยากรต่าง ๆ โดยคำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวมและพยายามหลีกเลี่ยงผลกระทบด้านลบ ที่จะเกิดขึ้นกับสังคมและสิ่งแวดล้อมเพื่อประโยชน์สุขร่วมกันของคนใน สังคม กล่าวโดยสรุป จิตสาธารณะคือ สำนึกเพื่อส่วนรวมนั่นเอง

จิตสาธารณะสามารถแสดงออกได้หลายรูปแบบและสามารถแสดงออกได้ในชีวิตประจำวัน เช่น โดยการคัดแยกขยะ ซึ่งแม้อาจฟังดูไม่ยาก แต่บ่อยครั้งผู้คนปฏิเสธที่จะคัดแยกขยะอย่างจริงจังและต่อเนื่อง เพราะขาดความตระหนักที่แท้จริงเกี่ยวกับปัญหาขยะที่จะมีต่อส่วนรวม เช่น ปัญหาขยะล้นโลก การไร้พื้นที่ทิ้งขยะ ปัญหาขยะส่งกลิ่นเน่าเหม็น ปัญหาสุขภาพที่เกิดจากขยะ รวมไปถึงงบประมาณในการกำจัดขยะในแต่ละปีที่มีจำนวนมหาศาลซึ่งล้วนมาจากภาษีประชาชน เป็นต้น

ตัวอย่างของการเป็นผู้มีจิตสาธารณะ เช่น เป็นผู้ที่ตระหนักถึงการเป็นเจ้าของสาธารณะสมบัติร่วมกับผู้อื่น จึงใช้สาธารณะสมบัติด้วยความทะนุถนอม ไม่ขีดเขียน ทำลาย เพื่อให้สามารถใช้งานไปได้ยาวนาน ๆ โดยไม่ต้องสิ้นเปลืองงบประมาณของประเทศชาติในการบำรุงรักษาซ่อมแซม หรือการใช้น้ำอย่างประหยัด ปิดน้ำ และปิดไฟทุกครั้งที่ไม่ใช้ เป็นต้น ซึ่งการกระทำเหล่านี้ไม่ใช่เป็นเพียงแค่การประหยัดพลังงานของชาติเพื่อลูกหลานในอนาคตเท่านั้น แต่ยังเป็นการลดการนำเข้าเชื้อเพลิง เช่น น้ำมัน และก๊าซธรรมชาติจากต่างประเทศ ส่งผลให้เงินตราไม่รั่วไหลออกนอกประเทศ สามารถนำมาพัฒนาในด้านอื่น ๆ ได้อีกด้วย

กรณีของเด็กหญิงชาวจังหวัดลำปางคนหนึ่งที่เดินเก็บขยะเพียงลำพัง ในลานสวนสาธารณะเขลางค์นคร อำเภอเมือง เทศบาลนครลำปาง หลังจังหวัดได้จัดงานพิธีถวายเครื่องราชสักการะและถวายพระพรชัยมงคล รวมถึงพิธีจุดเทียนชัยถวายพระพรพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวพรมินทร-มหาภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลที่ 9 เมื่อวันที่ 5 ธันวาคม พ.ศ. 2558 สังคมได้รับทราบเรื่องราวนี้ภายหลังจากการมีโพสต์ภาพเด็กหญิงผู้นี้ขณะเก็บขยะ ที่มีผู้ทิ้งไว้อย่างเกลื่อนกลาดลงในเว็บไซต์โซเชียลมีเดีย ทราบชื่อในเวลาต่อมาคือ นางสาวภาสินี เกิดขาว หรือน้องน้ำแข็ง อายุ 17 ปี เป็นนักเรียนโรงเรียนบุญวาทย์วิทยาลัยจังหวัดลำปาง กรณีของน้องน้ำแข็งนับเป็นอีกหนึ่งกรณีศึกษาของการแสดงออกซึ่งจิตสาธารณะได้อย่างง่าย ๆ โดยการเก็บขยะในที่สาธารณะ แต่มักไม่ค่อยมีใครปฏิบัติ เพียงเพราะความรู้สึกว่าไม่ใช่หน้าที่หรืออายุที่จะกระทำแตกต่างจากผู้อื่นในสังคม ดังปรากฏว่าคนส่วนใหญ่ทิ้งขยะไว้ให้เป็นหน้าที่ของนักรบเป็นผู้เก็บขยะที่เกลื่อนกลาดนั้น โดยไม่ตระหนักถึงผลในระยะยาว อาทิ ผลกระทบที่จะเกิดจากการอุดตันจากขยะที่เกลื่อนกลาดและตกไปตามท่อระบายน้ำ ที่อาจก่อให้เกิดน้ำท่วม และเมื่อเกิดน้ำท่วมอาจนำไปสู่ปัญหาต่าง ๆ อีกมากมาย เป็นต้น

กรณีการเก็บขยะของน้ำแข็ง แม้จะดูเป็นเรื่องง่าย ๆ กระนั้น เรื่องขยะนับเป็นปัญหาใหญ่ของสังคม ซึ่งหากคนในสังคมมีจิตสาธารณะ ตระหนักถึงผลกระทบของขยะที่จะมีต่อสังคม และคัดแยกขยะอย่างจริงจัง นอกจากจำนวนขยะที่ต้องกำจัดจะลดลงแล้ว ยังส่งผลให้สามารถลดงบประมาณในการกำจัดขยะลงได้และมีงบประมาณเหลือพอที่จะนำไปพัฒนาสังคมในด้านอื่น ๆ ต่อไป นอกจากนี้ การมีจิตสาธารณะตระหนักถึงสังคมโดยการคัดแยกขยะ ยังนำไปสู่การใช้และบริโภคทรัพยากรของชาติ และของโลกอย่างรู้คุณค่าอีกด้วย

กรณีของยายหมาก ผู้ที่เห็นความสำคัญของเยาวชนของชาติ ในการได้ศึกษาเล่าเรียนในสถานศึกษาที่สะอาด และเติบโตขึ้นมาเป็นเยาวชนที่ดีมีคุณภาพ จึงได้อาสาบำเพ็ญประโยชน์ให้แก่โรงเรียนใกล้บ้าน ด้วยการทำความสะอาดในบริเวณโรงเรียน โดยไม่หวังผลตอบแทน

กรณีของลุงสมาน ดวงแก้ว ที่เห็นใจเพื่อร่วมสังคมที่มักประสบปัญหา การจราจรติดขัดบริเวณสามแยกหลังโรงเรียนพัฒนวิทย์ศึกษา อ.สันป่าตอง จ.เชียงใหม่ ซึ่งบริเวณนั้นเป็นจุดตัดกันระหว่าง โรงเรียน ตลาดสดสันป่าตอง และ โรงฆ่าสัตว์ ที่จะมีคนใช้รถสัญจรไปมาจำนวนมาก เนื่องจากเห็นว่า

แยกดังกล่าวมักมีอุบัติเหตุ รถเฉี่ยวชนกันบ่อยครั้ง จึงอาสาโบกรถให้แก่ นักเรียนและชาวบ้านบริเวณนั้นมาเป็นเวลา 3 ปี โดยไม่หวังผลตอบแทน โดยชาวบ้านบริเวณดังกล่าวระบุว่า ภายหลังจากผู้สมานช่วยโบกรถให้ สามารถลดจำนวนอุบัติเหตุในบริเวณดังกล่าวได้

จากกรณีศึกษาข้างต้นจะเห็นได้ว่า การเป็นผู้มีจิตสาธารณะสามารถเริ่มได้ตั้งแต่การกระทำง่าย ๆ ไม่ซับซ้อน เช่น การเก็บขยะ การปิดน้ำปิดไฟ หรือเรื่อยไปจนถึงกรณีที่มีพฤติกรรมใหญ่ขึ้น อาสามากขึ้น ดังกรณีของ ยายหมาก และ ผู้สมาน

จากข้างต้น สามารถสรุปองค์ประกอบของจิตสาธารณะได้ดังนี้

1. ผู้มีจิตสาธารณะจะต้องมีความตระหนักว่าตนเป็นส่วนหนึ่งของส่วนรวม จึงระมัดระวังทุกการกระทำว่าจะส่งผลกระทบต่อสังคม และสิ่งแวดล้อม
2. ผู้มีจิตสาธารณะจะต้องมีความรู้สึกรักและห่วงหาอาทรต่อสมาชิกหรือทรัพยากรส่วนรวมและถือเป็นหน้าที่ในการมีส่วนร่วมดูแลรักษาของส่วนรวมในวิสัยที่ตนทำได้
3. ผู้มีจิตสาธารณะจะต้องเคารพสิทธิในการใช้ของส่วนรวมที่เป็นประโยชน์ร่วมกันของกลุ่ม โดยไม่ยึดครองหรือใช้ของส่วนรวมนั้นโดยลำพัง

แนวทาง การสร้างและพัฒนา จิตสาธารณะ

เมื่อกล่าวถึงจิตสาธารณะ ซึ่งเป็นเรื่องของสำนักความรับผิดชอบภายในนั้น หลายฝ่ายอาจมองว่าเป็นเรื่องยากที่ไม่สามารถสร้างได้ ขณะที่บางฝ่ายมองว่าการสร้างจิตสาธารณะควรดำเนินการตั้งแต่วัยเยาว์ ผ่านสถาบันการศึกษา ซึ่งจะมีประสิทธิภาพมากกว่าการดำเนินการกับวัยผู้ใหญ่ อย่างไรก็ตาม นักจิตวิทยาและนักพฤติกรรมศาสตร์เห็นตรงกันว่า ความคิดและพฤติกรรมเป็นสิ่งที่สามารถปรับเปลี่ยนและพัฒนาได้โดยการให้ความรู้และการสร้างสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อเขาได้รับรู้ถึงผลกระทบที่อาจตามมาจากการกระทำหรือการละเว้นการกระทำบางอย่างนั้น

จึงเป็นการดีที่ทุกฝ่ายจะตระหนักถึงความสำคัญจำเป็นในการช่วยเหลือผู้อื่นและให้ความสำคัญกับผลของการกระทำในภาพรวม เปิดใจมองผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นจากการกระทำต่าง ๆ ของตนและผู้อื่นในระยะยาวให้มากขึ้น เป็นหูเป็นตา เป็นปากเป็นเสียง เมื่อพบเจอการกระทำที่ไม่ถูกต้องเพื่อไม่ให้เป็นตัวอย่างแก่สังคม และเริ่มลงมือปฏิบัติในสิ่งที่ใกล้ตัวเพื่อสาธารณะประโยชน์ในวันนี้

สำหรับแนวทางการพัฒนาจิตสาธารณะอย่างง่าย ๆ ที่ทุกคนสามารถทำได้ ประกอบด้วย

1. การปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์ ซึ่งการปรับเปลี่ยนมุมมองจะต้องกระทำใน 2 มิติ

มิติแรก คือ การมีมุมมองต่อสาธารณะสมบัติและเรื่องราวต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในสังคมว่าเป็นเรื่องราวของตนเอง มีความรู้สึกเป็นเจ้าของประเด็นสาธารณะและสาธารณะสมบัติต่าง ๆ ร่วมกับผู้อื่น และพร้อมที่จะให้การปกป้องและให้ความช่วยเหลือ

มิติที่สอง คือ มีมุมมองที่คำนึงถึงประโยชน์ในระยะยาวให้มากขึ้น แม้จะต้องเสียสละบางเรื่องเพื่อปกป้องประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นแก่สังคมในระยะยาวก็ตาม ดังเช่น กรณีคลิ๊ปอุบัติเหตุของเด็กหญิง ผู้ที่มีจิตสาธารณะอาจจะต้องเสียสละเวลาในการพาเด็กหญิงไปโรงพยาบาล รวมทั้งต้องรองรับความเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้นจากการถูกกล่าวหาว่าเป็นผู้ก่อเหตุ แต่เหตุการณ์ดังกล่าวจะไม่เกิดขึ้นเลย หากสังคมตระหนักถึงประโยชน์ในระยะยาวที่จะเกิดขึ้นกับลูกหลานของตนในอนาคต และมองว่าปัญหาของคนอื่นคือปัญหาของตนเอง ปัญหาในสังคมจะหมดลงไปและไม่สร้างความเดือดร้อนเสียหายให้แก่ผู้อื่นในสังคมอีกต่อไปในอนาคต

2. ตระหนักถึงผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการกระทำในองค์กรรวม
ประเด็นนี้ต่อเนื่องจากการมองเห็นประโยชน์ในระยะยาว เพราะการกระทำทุกอย่างจะส่งผลกระทบไม่ใช่แค่เพียงกับตนเองแต่กระทบกับสังคมในวงกว้าง ดังนั้น การละเลยไม่ใส่ใจต่อเรื่องราวต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในสังคม โดยคิดว่าไม่ใช่เรื่องของตนเอง หรือการคิดว่าสิ่งที่ตนทำเป็นเรื่องของตนเองไม่เกี่ยวกับใครนั้น เป็นสิ่งที่ไม่ถูกต้อง ยกตัวอย่างเช่น การฝ่าไฟแดง เมื่อเห็นว่าไม่มีรถคันอื่นสวนมา สิ่งนี้ไม่อาจรับประกันความปลอดภัยได้ เพราะไม่มีใครรู้ว่าจะมีรถสวนมาเมื่อใด อุบัติเหตุจึงเกิดขึ้นได้เสมอ และหากถึงขั้นเสียชีวิตย่อมกระทบกับครอบครัวของตนเองและผู้เสียชีวิต กระทบต่อการทำงาน ส่งผลกระทบต่อองค์กร ขณะเดียวกัน ก็ส่งผลกระทบต่อชุมชน ทำให้คนอื่นต้องรถติดไปไม่ทันทำงาน ทั้งยังส่งผลเสียต่อชาติ ในการเสียค่าใช้จ่าย ในการซ่อมบำรุงสาธารณสมบัติ และรักษาผู้ที่ได้รับบาดเจ็บอีกด้วย

3. การเคารพในสิทธิของผู้อื่นเท่ากับตนเอง การตระหนักในสิทธิของผู้อื่นนั้นเป็นพื้นฐานสำคัญที่จะส่งผลให้ผู้นั้นมีการแสดงออกซึ่งพฤติกรรมเชิงบวกมากขึ้น เช่น การมีพฤติกรรมไม่เอาเปรียบผู้อื่นในการใช้ทรัพยากร โดยคิดว่าเมื่อใครย่าวสาวได้สาวเอา ซึ่งเป็นความคิดที่ไม่ถูกต้อง ส่งผลให้เกิดการแย่งชิงการใช้ทรัพยากรอย่างไม่รู้คุณค่า ส่งผลกระทบต่อประเทศชาติในระยะยาว ทั้งยังเป็นการละเมิดสิทธิของผู้อื่นทางอ้อมในการมีสิทธิอยู่ในโลกที่สวยงาม สันติ และมีความสุข มีทรัพยากรที่สมบูรณ์

4. สุดท้ายคือการไม่กระทำตนเป็นภาระของผู้อื่น มุ่งมั่นปรับปรุงการปฏิบัติหน้าที่ของตนให้ดียิ่งขึ้นสุดความสามารถ

จากแนวทางการสร้างความเป็นพลเมืองผู้มีจิตสาธารณะข้างต้น จึงเป็นสิ่งที่ทุกคนสามารถสร้างและพัฒนาได้ ขอเพียงแค่เปิดใจกว้างและลงมือปฏิบัติเท่านั้น ซึ่งเริ่มได้ง่าย ๆ จากการตระหนักถึงสิ่งต่าง ๆ รอบตัว และเริ่มลงมือปฏิบัติผ่านกิจกรรมต่าง ๆ ในชีวิตประจำวันของท่านเอง

ความสำคัญของ จิตสาธารณะ ต่อการปกครองระบอบ ประชาธิปไตย

ในสังคมประชาธิปไตยที่ทุกฝ่ายมีสิทธิที่จะคิด มีสิทธิที่จะทำในสิ่งที่ตนปรารถนาเพื่อพัฒนาตนเองและเพื่อความอยู่รอดนั้น แม้ในสังคมเช่นนี้จะส่งเสริมการมีส่วนร่วมและความคิดสร้างสรรค์อันส่งผลต่อการพัฒนาของประเทศอย่างมาก แต่หากสังคมเต็มไปด้วยผู้คนที่คิดถึงแต่ประโยชน์ส่วนตนเป็นที่ตั้งโดยไม่คำนึงถึงผลกระทบต่าง ๆ ที่อาจเกิดตามมาจากการใช้สิทธิเสรีภาพของตนโดยขาดการยั้งคิดแล้ว แม้จะได้ชื่อว่าเป็นสังคมประชาธิปไตย แต่ก็คงเป็นสังคมที่ไม่น่าอยู่เท่าใดนัก

สังคมประชาธิปไตยที่ดี จึงไม่ใช่สังคมที่ให้ความสำคัญกับสิทธิเสรีภาพเพียงอย่างเดียว โดยอนุญาตให้ทำอะไรก็ได้โดยไร้กฎกติกา แต่เป็นสังคมแห่งความเคารพ คำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวมเป็นที่ตั้ง โดยตระหนักถึงผลจากทุกการกระทำว่าย่อมส่งผลกระทบต่อสังคมไม่ว่าทางตรงก็ทางอ้อม หากผู้คนในสังคมตระหนักถึงปัญหาของสังคม และพร้อมที่จะเสียสละและยื่นมือเข้าไปให้ความช่วยเหลือสังคม สังคมจะเต็มไปด้วยความเอื้ออาทรและน่าอยู่อย่างมาก

ด้วยเหตุนี้ “จิตสาธารณะ” จึงเป็นค่านิยมพื้นฐานที่มีความสำคัญประการหนึ่งของการเป็นพลเมืองในระบบประชาธิปไตย ที่ทุกฝ่ายจะต้องร่วมกันสร้างและสนับสนุนให้เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง เพื่อประโยชน์สุขแห่งสาธารณะชนอย่างแท้จริง

เอกสารอ้างอิง

กรุงเทพธุรกิจ. ‘ชื่นชมลุ่มสมานโบกรถช่วยชาวบ้าน’, <http://www.bangkokbiznews.com/news/detail/622813> [Online], [Access 25 May 2017]

ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์. **สอนให้เด็กมีจิตสาธารณะ.** (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพฯ: วี พรินท์ (1991) จำกัด, 2555.

มติชนออนไลน์. ‘แห่ชื่นชม นร.หญิงเดินเก็บขยะ ผู้คนทิ้งเกลื่อน หลังงานฉลองวันพ่อยอดโลโก้กว่า 20,000’, <http://m.matichon.co.th/readnews.php?newsid=1449547893> [Online], [Access 25 May 2017]

สถาบันพระปกเกล้า. **รากฐานประชาธิปไตยเพื่อพลเมืองไทยที่พึงปรารถนา: จิตสาธารณะ.** กรุงเทพฯ: ชัน แพคเกจจิ้ง (2014) จำกัด, 2558.

The Free Dictionary by Farlex. ‘Volunteer’, <http://www.thefreedictionary.com/volunteer> [Online], [Access 11 Apr 2017]

Cambridge Dictionary. ‘Volunteer’, <http://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/volunteer> [Online], [Access 11 Apr 2017]

วิธีการศึกษาอบรม

1. การศึกษาบทเรียนด้วยตนเอง
2. การทำแบบฝึกหัด / กรณีศึกษา
3. การศึกษาจากเอกสารแนะนำอ่านเพิ่มเติม
4. การทดสอบ “ก่อน” และ “หลัง” การเรียนในแต่ละรายวิชา

เงื่อนไขการผ่านการศึกษา

ผู้เข้ารับการศึกษานในหลักสูตรฯ จะเป็นผู้ผ่านและสำเร็จการศึกษาอบรมเมื่อปฏิบัติตามเกณฑ์ต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

1. คะแนนพัฒนาการด้านความรู้เพิ่มขึ้น (เทียบระหว่าง Pretest – Posttest) ในแต่ละรายวิชา
2. มีคะแนนสอบครั้งสุดท้าย (Final exam) ไม่น้อยกว่าร้อยละ 60 (สามารถทำการสอบในระบบได้ไม่เกิน 2 ครั้ง)

ใบรับรองที่จะได้รับ

ใบรับรองผ่านการศึกษาในหลักสูตรค่านิยมพื้นฐาน
ความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย (e-Certificate) จาก
สถาบันพระปกเกล้า

